

Баянғали Әлімжанов

АЛТЫН НОҚТА

Балаларға арналған пьесалар

Астана 2018 ж.

Жолбарыс пен пони

Балаларға арналған ертегі-пьеса

Қатысушылар:

Әкөш – оқушы қыз

Бәкөш – оқушы бала

Жолбарыс

Пони

Аңшы

1-қызметші

2-қызметші – зоопарк қызметкерлері

Ағай – папкалы бастық

Ақбота, бұланай және басқа да аң-құстар

Бірінші сурет

Бірінші көрініс

(Көкшетаудағы Абылайхан алаңына көшпелі зоопарк дөңгелене жайғасқан. Машиналардың үстінде, темір торларда түрлі хайуанаттар. Әлем-жәлем киінген екі қызметші жұртқа жар сала жүріп, хайуанаттарды біртіндеп ортаға шығарып, бишіктерін шартылдатып, билетеді).

1- қызметші: Уа, жарандар, жарандар,

Бұл қызықты қарандар!

Көкшетаудың алабында

Абылайдың алаңында,

Ғаламдағы таңғажайып

Бара жатқан күнде азайып,

Алуан-алуан хайуанаттар

Келіп қалды алдарыңа!

2- қызметші: Келіңіздер үлкен – кіші,

Жыртқыш аңдар жылы жүзбен

Құшақ жайып қарсы алады,

Бегемот пен крокодил

Буги-вуги биді билеп,

Арыстан мен антилопа

Дуэт болып ән салады!

1- қызметші: Лама билеп ламбада,

Түйе болып тамада,

Танго теуіп тасбақа,

Бұғы билеп чарльстон,

Қуанғаннан кугуар

Алтын ноқта

Қарамайды қанға да,
Көрген емес мұндайды
АҚШ пенен Батыс та,
Үндістан мен Канада!

2- қызметші: Піл вальске шықса аққу оқыс күлет,
Ягуар қабыланмен бокс тілеп,
Көкқұтан түйекұсқа еліктесе
Қабан жүр тұмсығымен қоқыс күреп,
Маймаң қағып маймыл мен қызыл түлкі
Ақ аюды горилламен шекістірет,
Секіріп ерке барыс сальто жасап
Аю тұр твист теуіп, кекс тілеп,
Арлан қасқыр арқармен асық ойнап
Бизон мен бүркіт билер фокстрот!

1 –қызметші: Желкесімен жираф шеңбер жасаса,
Тұяғымен таутеке тас қашаса,
Жолбарыс пен пони ойнап қуыспак
Айдаһар мен қоян билер ча-ча-ча!

Екі қызметші қосылып: Ча-ча-ча! Ча-ча-ча!
Аң – құстар қосылып: Ча-ча-ча! Ча-ча-ча!

2- қызметші: Асыр салып аң-құстар қанат жайды,
Көрген соң Көкшетаудай ізгі жайды!

1- қызметші: Кереметтің көкесі әлемдегі
Көкшетау-жер шоқтығы жанға жайлы!

2-қызметші: Ерекше жаратылған ғажайып жер
Ханға жайлы және де аңға жайлы!

1-қызметші: Көкшеде жер-жаһанның жануары
Билейді қазақ биі « Қамажайды «!

(«Қамажай» әнімен майыса билеген аңдарды екі қызметші біртіндеп торларына қамайды. Ең бірінші торға жолбарысты, одан кейін пониды қамайды. Одан кейінгі бір тор бос қалады. Басқа аңдарды арғы жағына қамайды да, екеуі билей басып шығып кетеді).

Екінші көрініс

(Зоопаркке Әкөш пен Бәкөш келеді).

Әкөш: О-о, қандай керемет! Қандай әдемі аңдар!

Бәкөш: Анаң кара...анаң кара...

Әкөш: Мынаң кара...мынаң кара...

Алтын ноқта

Бәкөш: А-а? Қайсын айтасың?

Әкөш: Міне, міне, таутеке!

Бәкөш: Е-е! Козел!

Әкөш: Үйдеп айтуға болмайды, ол жаман сөз!

Бәкөш: Қара, қара! Бітті биені қара!

Әкөш: Ол бітті бие емес! Ол құлан!

Бәкөш: Құлан емес...Шіркін, тарпаң болса ғой!

Әкөш: Соқ өтірікті! Тарпаң деген жануар жоқ!

Бәкөш: Жоқ, бар! Болған! Тарпаң деген жабайы жылқы болған далада!
Құланнан басқа...

Әкөш: Мустанг емес пе?

Бәкөш: Жоқ, мүлде басқа...Бұғалық, ноқтаға көнбеген, шу асау болған.
Ақыры азаттық сүйгіш тарпаңды цивилизацияңыз құртып тынған!

Әкөш: А-а! Қандай аянышты!

Пони: Бүйте берсе, си-би-ли-зат-сияңыз біздің де түбімізге жететін
шығар!

Бәкөш: О-о, бітті бие!

Пони: Біріншіден, мен понимын! Екіншіден, бітті бие емес,
нормальный айғырмын!

Әкөш: О, пони! Қандай сүп-сүйкімді пони! Кел, екеуміз дос болайық!
Менің атым - Әкөш!

Бәкөш: Менің атым – Бәкөш!

Пони: Болсақ болайық, достық кісен емес қой, ауырлығы жоқ!

Әкөш: О-о! Қандай жақсы! Пони, поня, понятайым! Санчо-пончо-
пончигім! Мен саған күнде келіп тұрамын!

Пони: Рахмет! Досынды түрмеге қаматып қойып, күнде келіп тұратынына ризамын!

Әкөш: Енді...басқа не келеді қолымнан?!

Пони: Адамзатпен дос болсаң, көретінің осы. Біреуді тұтқындау қолдарыңнан келгенде, азат ету келмейтініне қайран қаламын! Қаным қайнай-қайнай, құйрық-жалым ағаратын болды!

Әкөш: Апырмай, ә?!

Бәкөш: Понеке, сіз олай таусылмаңыз! Бұл түрме емес, бұл зоопарк! Сіздер үшін ең қауіпсіз жер осы! Алаңсыз дүние жүзін аралап жүрсің – рахат емес пе?!

Пони: *(нысқырады)*. Фр-р-рр!

Әкөш: Саруайымға салынбашы! Күлші, жадырашы! Томпиған топ-томпағым, монтиған моп-момақаным, понтиған понтиым ...понитайым!

Жолбарыс: *(гүр-р ете қалады)*. Әй, немене сонша, бәрің жабылып бір жылқысымақты жұбатып, жарылқап жатырсындар? Біздің де көңілімізге қарайтын кісі бар ма екен, сірә?!

Бәкөш: О, тақсыр жолбарыс, қандай мұң-мұқтажыңыз бар?

Жолбарыс: Мен ешкімге мұң шақпаймын! Өйткені мен жолбарыспын! Жер-жаһанда от-жалындай алаулап жалғыз өзім жортамын!

Қалың қолдай лап қоямын,

Қаптай соққан өрт боламын,

Қанатты мен тырнақтыны,

Құйрықты мен тұяқтыны

Қабырғасын қақыратып,

Дал-дал қылып қорқыратып

Кім болса да жеп қоямын!

Алтын ноқта

Әкөш: Уһ! Сенде ұят жоқ!

Бәкөш: Сана-сезімің өте төмен!

Әкөш: Сенен мына менің пониым мың есе артық!

Жолбарыс: Қалайша ол менен артық болады, ә? Мен батырмын, ол жуас! Ол қашып-пысып жүріп шөп жейді, мен қуып жүріп ет жеймін! Пони-мониыңның бүкіл жал-құйрығы мына менің мұртымның бір талына татымайды!

Пони: Әй, дүлей, құтыра берме өйтіп! Әйтпесе, қабырғаңнан бір теуіп, қаусатып тастаймын!

Жолбарыс: А-а! Мұндайыңды білгенде, мана қуыспақ ойнап жүргенде, жүрегінді жұлып, қолқанды суырып алатын едім!

Пони: Алып көр, әкеңнің...Қап, бағана мөңкіген болып қосаяқтап бір-ақ теуіп, аузын айырып, азуын қайырып тастамаған екенмін!

Жолбарыс: Тұра тұр, бәлем, шеңгелімде шыңғыртып тұрып сөйлесермін сенімен! *(Пони тебініп, жолбарыс арылдап, азан-қазан болады).*

Әкөш: Е-ей, сендерге не болды? Өздерің қамауда отырып, қырқысқандарына жол болсын! Өйтіп табиғаттың жарасымын бұзбандар...

Жолбарыс: Табиғаттың жарасымын бұзып отырған мына сендер, адамдар, кінәлісіндер бәріне! Өлімтіктің етіне қаратып, мені осынша жүдеткенше, еркіме жіберсеңдер ғой, мен мына пони-мониды рахаттана жеп алып, көлеңкеде ұйқыны соғар едім!

Бәкөш: Еттен басқа ойың жоқ екен өзі!

Жолбарыс: А-а, басқаны ойлап керегі не?

Әкөш: Ет жеу...сосын ұйқтау...Ет жеу...сосын ұйқтау?!

Жолбарыс: Ет жейтіндер мен шөп жейтіндер ешқашан да дос болмайды!

Әкөш: Олай емес! Ылғи ет жей беретіндер ызақор, жыртқыш боп кетеді, сондықтан сен де диетаға көш, көк шөптерді көбірек же, сонда мейірбанды боласың!

Жолбарыс: Өйтіп мені өкпелетпе, адамзат! Қаһарлы екеніміз рас, бірақ қорқау емеспіз. Біз де мына жарық дүниені жақсы көреміз! Шөнжігімізді шөкімдейінен шекесінен шертпей, еркін өсіреміз!

Бәкөш: (*Әкөшке*). Жолбарыстың баласын шөнжік дейді.

Әкөш: Аюдың баласын қонжық деген сияқты екен! Ой, оңды болды ғой, мен пониымды пөнжік дейінші! Понитайым, понтиым, пөнжігім!

Пони: Елжірегенде сүйегіме дейін балқытасың, адамзат! Егер осы ниетің шын болса, бізді босат! Уа, дарига, кең далада көсіле бір құйындатып, мөлдір көлге сүңгіп шығып, сенгір тауға бір секірsem, саф таза ауадан көкірек кере құмарым тарқағанша жұтып, қарағай мен қайыңның арасында серуен құрып, дәурен сүрсем, шіркін!

Бәкөш: Шіркін-ай, шіркін-ай!

Жолбарыс: Әй, Әкөш, өзің бір тандайың тақ-тақ еткен білімпаз қыз екенсің...Құтқар бізді тар қапастан!

Әкөш: О-о, бұл қолдан келмейді! Болмайды! Ұрсады бізге ағалар мен тәтелер...

Бәкөш: Әсіресе, сен сияқты шеріні босату қауіпті, өйткені сен басқа аңдардың бәрін жеп қоясың!

Жолбарыс: Е-е, Бәкөш айналайын, ақылы бар бала сияқтысың, датымды тыңдап ал! Осы күні тұқымы тұздай құрыған аң мен құстың бәрін жолбарыс жалмап тауысып па?

Несібемді жұлып жесем

Санайсындар жалмауызға,

Аң біткенді байлап тұрып

Қызылкөзді қандыауызға,

Алтын ноқта

Шіміркенбей қырып тастап

Бар әлемді қан сасытқан

Ей, адамзат, шыныңды айтшы,

Сен жауыз ба, мен жауыз ба!?

(Осы мезетте «Әйт, шүү», «Но, дабай», »Өй, жамандатқыр», »Арам қатқыр», «Қатпа болып жатып қалғыр», «Қисайған жағыңнан тұрмай қатып қалғыр!»- деген айқай-шу естіледі де, ковбойларға еліктеп, ықшам киінген, мылтық асынған аңшы мен зоопарктің екі қызметшісі ақбота мен бұланның баласын бірі сүйреп, бірі итеріп, дедектетіп алып келеді. Понидың қасындағы бос торға екеуін қамағаннан кейін, қарқ-қарқ күліп, дарақылана сөйлеседі).

Аңшы: Е-е, бәсе...менің қолымнан құтылатын хайуан туған жоқ әлі. Не тонға кетеді, не торға кетеді!

1-қызметші: О-о, батыр, настоящий степной орел!

2-қызметші: Владыка лесов и озер! Чингачгук!

Аңшы: Гора...тожы моя!

2-қызметші: Ол райт! *(Аңшыға ақша береді).*

Аңшы: *(Ақшаны қалтасына тығып).* Ақша болса бәрі де болады ғой!

(Осы мезетте бозінген боздайды. Тау, орман, көл, дала – бүкіл дүние бозінген болып боздап тұрғандай. Ақбота қосыла жылайды.)

Аңшы: *(Ақботаны нұсқап:)* Мынаның енесі...

1-қызметші: О-о, да! Түйе бізге таңсық...

Әкөш: Ой, ағалар, сіздерде жүрек бар ма? Бозінгеннің боздауына, ақботаның зарлауына қалай ғана селт етпестен шыдап тұрсыздар, ә?!

Аңшы: Сонда не істеуіміз керек?

Әкөш : Анасын айырмаңыз баласынан!

Аншы: Жарайды, ертең енесін ұстап әкеліп, қосып қоямын!

Әкөш: Жоқ! Баласын бүгін босатыңыз!

2-қызметші: Нонсенс!

Аншы: Өзіңнің дені-қарның сау ма, айналайын?

Әкөш: Жоқ! Жан-жануарларды жылатып жүрген сіздердің дендеріңіз сау емес!

Бәкөш: Баяғыда Қасым төре Көкшетаудың ақ бурасын атып өлтіріп еді, енді сіздер ақ ботасын ақшаға сатып жатырсыздар...

Аншы: Ой, сендер де қайдағыны айтып...Подумаешь, тауда қаңғып жүрген бір жабайы түйені атса атқан шығар...Сол үшін екі жарым ғасыр байбалам салатын дәнене жоқ!

Әкөш: Ол жай әншейін жабайы түйе емес, ол Абылайдың ақ бурасы! Ол- жердің киесі!

Аншы: Какой кие-мие! Бір түйені атты екен деп Қасым төрені сонша аңыз қыласындар, бүкіл Бурабайдың аң-құсын қынадай қырған менің жанымда ол кім соншама?

Әй, Әкөш пен Бәкөшім,

Ара түсіп қайтесіңдер

Бағусыз жан-жануарға,

Жебесімен жем айырып

Желдей ұшқан сұр мергенді

Жеңетұғын халің бар ма?

Саятым мен тоятымды

Тиятұғын заңың бар ма?

1-қызметші: Браво!

Алтын ноқта

2-қызметші: Бис, бис маэстро!

Аңшы: Мысық табан, жез тырнақты

Сілеусін мен мәлін келсін,

Көк мұхитты көк дауылдай

Құйрығымен үйіретін

Кит деп жүрген нәнің келсін,

Құрып кеткен баяғыда

Динозавр дәуің келсін,

Мұзға қатып, бізге жеткен

Қаңқасы да қорқынышты

Мамонт дейтін зілің келсін,

Тұмсығымен тау қопарып

Ағаш жұлған пілің келсін,

Қылқындырып құрбандығын

Жылай-жылай қылғытатын

Қолтырауын жауыз келсін,

Осы күнгі аң мен құстың

Бірі қалмай бәрі келсін,

Қорғасынмен құмалақтай

Қоямын ба домалатпай!

1-қызметші: Какой темперамент! Какая страсть!

2-қызметші: Какой колорит!

Аңшы: Дір-дір етіп бұл дүние

Ұшында тұр мылтығымның

Айналып бір нысанаға,

Шүріппені шырт еткізсем

Ақ сұңқарың ұша ала ма?

Ақкөз аңшы қанға құмар,

Жыны ұстаса босқа жайрап

Қаларсыңдар осы арада,

Еш нәрсеге қарамастан

Атарымды ата берем,

Сатарымды сата берем!

2-қызметші: Браво, брависсимо!

1-қызметші: Ертегінің мергені де сіздей-ақ болған шығар!

Әкөш: Мергеннен садаға кетсін!

Бәкөш: Сіз нағыз киллерсіз!

Аңшы: Әй, балақандар, жақсылықпен табандарыңды жалтыратпасаңдар, сендерді де экзотикалық жануар ретінде зоопаркке сатамын да жіберемін! Ал сонда маған не істейсіңдер, а-а?!

Әкөш: Біз сізді милицияға...жо-жоқ, полицияға айтамыз!

Аңшы: Ха-ха-ха! Енді осындай халге жеттіңдер ме? Біліп қойыңдар, балақайларым, менттер, тойыс, понттар, хе-хе-хе, менімен бірге аң аулайды. Тамаша мерген жігіттер!

Бәкөш: Аһ, солай ма? Онда біз сізді бастық ағаларға айтамыз!

Аңшы: Ха-ха-ха! Әй, бір әйбәт, онды балалар екенсіңдер! Шек-сілем катқанша күліп, бір жасап қалдым! Келесі жолы бір-бір шүрегей атып

Алтын ноқта

әкеліп берермін, жас сорпа ішіп терлесендер, қайдағы-жайдағы ойлардан арылып, қақ-соқтан аулақ жүретін боласыңдар!

Бәкөш: Керегі жоқ! Жемейміз сіздің етіңізді!

Әкөш: Айтамыз бастық ағаларға!

Аңшы: Барыңдар, бозөкпелерім, беттеріңнен жарылқасын! Көрген-баққандарыңды бүге-шігесіне дейін тәптіштеп жеткізерсіңдер! Ал мен мына супермендермен виски ішіп, бір кәйіп болайын, әкеңнің...

2-қызметші: О кей!

1-қызметші: Селяви! (*Үшеуі кетеді*).

Бәкөш: Қап, бәлем, көрерміз!

Әкөш: Жүр, кеттік! (*кетеді*).

Үшінші көрініс

(Зоопаркке Әкөш пен Бәкөш қайтып келеді. Қастарында – папкалы ағай).

Ағай: Қане, әлгі қанішерлер қайда?

Арыстан мен жолбарыстың

Тырнағымен бір сүйкетіп

Қабырғасын күйретейін,

Кекілінен күрмеп алып,

Қылқұйрыққа тағып беріп

Тау мен тасқа сүйретейін,

Мүйізтұмсық, қодастардың

Қожыр тастай табанымен

Саз балшықтай илетейін,

Пілдің сорап тұмсығымен

Шіріп біткен шым секілді

Шаң-тозаң ғып үрлетейін,

Пәпкідегі әктілермен

Шәпкілерін шалқайтып бір,

Кірпі төсеп астарына

Тыржалаңаш жататұғын

Орындарын түрме етейін!

Бәкөш: Ура!

Әкөш: Алақай! Ақбота мен бұланайым, әйбат ағаның арқасында бостандыққа шығасыңдар қазір!

Ағай: Келтір менің алдыма! *(Аңшы, 1-2-қызметші жүгіріп келеді).*

Аңшы: Құзырыңызға құлдық, тақсыр!

2-қызметші: Мерси, монсеньор!

Ағай: *(Аңшыға).* Иә, Алаштың ұлы, туған жердің түте-түтесін шығарып жатқан батыр сенбісің? Ал, қане, бермен қарай жақындашы, пішініңді бір дұрыстап көріп алайын жарықта...бұдан былай қапырық қапаста суқараңғы болып сипаланып, сипақтап қана күн кешетініңе қолыңды қоя бер...сұрмергенім!

Аңшы: Сонда маған тағар кінәңіз қандай? Бар жазығым - құла дүзде құрып кететін тұз тағысын жиып-теріп, бүкіл әлемнің балаларына тамашалатып, танытқаным ба? Біз болмасақ, зоопарк болмаса балалар, тіпті үлкендер де, тірі аңдарды қайдан көрер еді?!

Алтын ноқта

Ағай: Сенің айыбыңның айғағы алдында тұр ақбота боп егіліп! Сенің қанды қол қарақшы екеніңе мына екі бала, мына аң-құстар, мына тау мен орман, бүкіл дүние куә! Сазайынды тартып, сабаңа түсер сәтің келді!

Аңшы: Сөзіңіз де өзіңіз сияқты әдемі-ақ! Бірақ...бірақ... менің нахак екенім айдан анық! Өйткені менің рұқсат қағазым бар!

Әкөш: Қалай?

Бәкөш: Өтірік айтасыз!

Аңшы: (*Қалтасынан қағаздарын шығарады*). Ендеше, міне сендерге! Мынау- кең байтақ даланың кез келген түкпірінде, кез келген уақытта, кез келген мөлшерде аң аулауға право беретін ерекше қағаз! Мынау- жеке меншік түйесі бар деген қағаз, яғни ол түйені де, ол түйенің баласын да қалаған уағында қуырып жеуге де, шикідей жеуге де правосы бар деген сөз! Міне, міне! Мәніз, ағай, өз қолыңызбен абайлап ұстап, өз көзіңізбен бажайлап көріңіз!

Ағай: (*қағаздарды айналдыра қаран*): Мәссаған! Мынау менің қолым ғой!

Аңшы: Ойбай-ау, ағай-ау, сіздің рұқсатыңызсыз аттап басатын ақымақ деп пе едіңіз?

Ағай: Мә-ә! Мына біреуің тіпті ерекше жерден шыққан ерекше қағаз ғой! Мынау пәленшекеңнің өз қолы ғой! Ей, бағанадан бері сүйдемейсің бе сүміреймей!

Аңшы: Ойбай-ау, ағай-ау, ай-шайға келтірдіңіз бе? Оқасы жоқ, ештен кеш жақсы!

Ағай: Апырмай, ә?!

Бәкөш: Ағай...ағай десе, сізге не боп қалды?!

Әкөш: Тезірек ақбота мен бұланайды босатпайсыз ба?

Ағай: Ой, ол болмайды енді...болмай қалды!

Бәкөш: Неге?

Әкөш: Неліктен?

Ағай: Документтері дұрыс!

Әкөш: Бірақ, істеп жүргендері дұрыс емес қой!

Ағай: Оны мен де біліп тұрмын, бірақ амал қанша? Документі дұрыс кісіге дені дұрыс кісі тиісе алмайды!

1-қызметші: Жасасын дені дұрыс кісілер!

2-қызметші: Виват документ! Жүріңіз, сол үшін а ля фуршет!

Әкөш: Ағай, ағай...

Бәкөш: Ойбай-ау, ағай-ау...

Ағай: Маған не қыл дейсіндер енді?

Аншы: Солай, балақандар! Кісінің өзі дұрыс болуы шарт емес, бірақ документі дұрыс болуға міндетті! Солай!

1-қызметші: Селяви! (*үшеуі кетеді*).

Ағай: Ал, айналайындар, маған ренжімеңдер...Қолдан келер қайран жоқ! Сондықтан...дұшпаннан түк тартсаң да олжа деген ғой аталарымыз...тым құрығанда тегін арақтарын ішіп кетейін! (*кетеді*).

Бәкөш: Ойбай-ау, ағай-ау...

Пони: (*келемеждеп*). Өй-бәй-ау, ә-гәй-әу! Сендерге сол керек! Қай бір оңған ағайларың бар еді?

Жолбарыс: Шіркін, мені жіберер ме еді соларға!

Пони: Жібере алмайды бұлар...бәрінің сортабайты бір! Әншейін әдемі сөзге ғана шебер көкмылжың емес пе шеттерінен!

Бәкөш: Қап! Мыналардың қорлығын-ай!

Алтын ноқта

Әкөш: Ал, ендеше ...жібермейтін несі бар?! Мына тау мен қалың орман, анау көл мен кең дала – менің жерім, менің елім! Мен қорғамай кім қорғайды елімді? Таптатпаймын қарақшының табанына, ластатпаймын әркімге! Орманыңда жан-жануар өргізіп, құшағыңды құстарына толтырсам, Бурабайда бұланайды өсіріп, (*бұланайды босатып, құшақтасып қоштасады*). Ақ бураның орынына, Ақ ботанды қайтарсам, жараланған тас жүрегің, жазылар ма Көкшетауым! (*Ақ ботаны босатып, құшақтасып қоштасады. Бәкөш екеуі тордың бәрін ашып, хайуанаттарды босатып жібереді. Олар дүркірей шапқылап, табиғатқа сіңіп кетеді. Ең соңында Пони мен Жолбарыс қалады.*)

Бәкөш: (*Пониды босатып*). Ал, понеке, мына кең дүни сенікі!

Әкөш: (*Пониды құшақтап*): Понятайым, пончик, пөнжігім!

Жолбарыс: Ал мен ше? Әй, Әкөш пен Бәкөшім, мені ұмытып кеткеннен саумысыңдар?!

Бәкөш: Жоқ, ұмытқан жоқпыз!

Әкөш: Өзіңді де, сөзіңді де ұмытқан жоқпыз! Мен – жолбарыспын, бәрін бас салып жеп қоямын деген жоқсың ба?!

Бәкөш: Сенің орның – түрме! Қасыңа жанағы қанішер аңшыны қосып қою керек!

Жолбарыс: Қап, қайдан ғана аузымнан қағынып едім? Кешіріңдер, андағы жылқысымаққа ерегесіп, артығырақ оттап қойыппын...Әй, Әкөш пен Бәкөшім, бір жолға босатыңдар мені! Осыдан босатсаңдар, жан иесі жануарға тіс-тырнағым тимеске, тимек түгілі зәрредей залал қылмасқа найзағайдай шапшандығыммен, найзадай азуларыммен, селебедей шеңгеліммен ант етейін!

Бәкөш: Саған сенім бар ма, айлакер мысық баласы! Қарның ашып, көзің қызарса, антыңның қайда қаларын кім білсін!

Жолбарыс: Жо-жоқ, айтқаным айтқан! Айналайын Әкөш, Ақося, сен де менің шөнжігім сияқты екенсің...бағанағы айтқан диетаңа көшемін, бұдан былай шөп жеймін!

Әкөш: Ет көрсең сертінді бұзбауға еркің жете ме?!

Жолбарыс: О-о, жеткенде қандай! Етті көп жемеймін, шөп жеймін!

Бәкөш: Ә-ә?!

Жолбарыс: Жоқ, ойбай, шөп жемеймін, ет жеймін! Түү, не деп кеттім, ет жемеймін, шөп жеймін, көп жеймін, ет жемеймін, көп жемеймін, шөп жемеймін...ет...ет...жей-жей-жемеймін! Қап, ми қата болдың-ау, сорлы басым, шөбі де бар болсын, еті де бар болсын! Ешқайсын да жемеймін! Жемеймін, жемеймін!

Бәкөш: Біржолата бауырсаққа көшсең қайтеді?!

Жолбарыс: Ба-ба-бақұл!

Әкөш: Сонда мына алпауыттың аранын толтыру үшін бүкіл Көкшетаудың кемпірлері Бурабайдан Бұландыға дейін әр ағаштың түбінде бауырсақ пісіріп отырмақ па?

Бәкөш: Осы мысықтар нан мен сүтке қанағат қылмаушы ма еді?

Әкөш: Мынаған сүт шақ келмес!

Пони: Жә, сонша бастарыңды ауыртып қайтесіңдер, отырсын осында тып-тыныш!

Жолбарыс: Әй, әй, понеке, о не дегенің? Көрші хақысы – тәңірі хақысы дегенді ұмытқаның ба? Көкшетауды жалғыз кезгенде көсеген көгермес, бір көкжалға кезіксең, көзден бұл-бұл ұшарсың! Одан да мен қасыңда жүріп, қорғаушың болайын! Әй, Әкөш пен Бәкөшім, мені босатсаңдар, мен бүкіл аң-құсқа айбар болып, қорғап жүрер едім!

Әкөш: Бұл сөзі көкейге қонады. Қайтеміз?

Бәкөш: Шері екенін білуші едік, ер екенін көрейік!

Алтын ноқта

Әкөш: (*жолбарысқа*): Осыдан алдасаң- көресің! Онда сен ең ұятсыз, ең оңбаған, қысқасы, ең, ең, ең жаман болғаның! (*торды ашып, жолбарысты босатады*).

Жолбарыс: Ыр-р-рахмет, айналайындар, көп жасандар! Ал, понеке, жүр, қуыспақ ойнайық!

Пони: Ойнасақ ойнайық! Қане, мықты болсаң жетіп көр! (*екеуі шаба жөнеледі*).

Бәкөш пен Әкөш: (*қосарлана*: Жолдарың болсын!

(Кетеді. Бұлар кетісімен аңшы, ағай, 1-2-қызметші келеді. Бәрі де қызулау).

Аңшы: (*Мылтығымен 2-қызметшіні қарнынан түртіп-түртіп қойып*): Әй, осы мен бар ғой, иә, бірдемені атпасам, яки байлап-матамасам, өне бойым құрысып, тырысып, бір түрлі боп жүремін...

2-қызметші: Тэнкью!

Аңшы: О, сорыңды ұрайын, теңкигің кеп тұрса...қазір бір теуіп теңките салайын ба?

2-қызметші: Жо-жоқ, болмайды...тепсең ауырады менікі қарын...дажы жарылады!

Ағай: Әй, айналайын, тебуіңе өзіміздікі де жетеді ғой! Тиме бұларға! Бұлардың бүйірлері тоқ болса, біздің де бөтекеміз бос болмас!

1-қызметші: Бос болмау үшін біздің торларымыз толып тұруы керек! Ал, мынау не...қанша орын бостан-босқа тұр!

Аңшы: Нешауа! Толтырамыз бәрін де! Ертең-ақ...Оған дейін...оған дейін бар ғой...мына бос кілеттерге өздерің отыра тұрсаңдар қайтеді, ә?!

2-қызметші: Грандиозно!

Аңшы: Мәселен, мында сен...(*2-қызметшіні қарынан ұстап, бірінші кілетке кіргізеді*). отыра тұрсаң...балақайлар сені қандай аңға ұқсатар екен, ә?!

1-қызметші: Шимпанзеге, тек қана шимпанзеге ұқсатады!

Аңшы: Тә-әк! Ал сен ше? Сен кімге ұқсайсың, ә?! Көрейікші, қане! (*1-қызметшіні торға кіргізеді.*) (Но-о, қалай?

2-қызметші: Аумаған орангутанг!

Аңшы: Ағай десе...сізді де бір көрсек қайтеді?

Ағай: Дөйт! Немене, мені мазақ қылғың келе ме?

Аңшы: Ойбай-ау, ағай-ау, сізді әжуалап өле алмай жүр деп пе едіңіз? Жай әншейін, қызық үшін ғой...Мен де қасыңызда тұрайын!

Ағай: А-а, жарайды, қызық болсын! Бірақ, торда тұрғаным үшін маған ақша төлейсіңдер! (*Екеуі бір торға кіреді.*)

Аңшы: Базар жоқ! Ертең бір бұланды атып беремін! Но-о, қалай, кімге ұқсаймыз біз, ә?

1-2-қызметші: (*Қосарлана*): Хе-хе-хе!

Ағай: Ей, айтыңдар, біз де бірге күлейік!

1-қызметші: Жоқ, айтуға болмайды!

Аңшы: Айтыңдар, қане!

2-қызметші: Қой, атып тастап жүрерсің!

Ағай: Әй, кулар, ә!

Аңшы: Ағай, ағай, дүниеге темір тордан қараған қалай екен, ә?!

Ағай: Кетші әрі, қайдағыны бастамай!

Аңшы: Ал, маған кейде біздің орнымыз осы жер сияқты болып көрінеді де тұрады!

Ағай: Кет, жағыңа жылан жұмыртқалағыр! (*тордан шығады бәрі.*)

2-қызметші: Фу, қалай қорқынышты!

1-қызметші: Менің бүкіл аңдарды босатып жібергім келді!

Алтын ноқта

2-қызметші: Әй, айтпақшы мына торларда тұрған аңдар қайда?!

1-қызметші: Мәссаған! Босап кеткеннен сау ма өзі?!

Аңшы: Қайда? Көрсетіңдер көзіме...көгендеп тастайын шетінен!

2-қызметші: *(Жанұшыра зоопаркті айналып шығып):* Бай-бай-ай, бай-бай-ай! Бірі қалмай қашып кетіпті!

1-қызметші: Құрыдық десеңші...Жер сүзіп, құм қаптық десеңші!

2-қызметші: Не де болса бағанағы екі баладан келді! Бай-бай-ай, бай-бай-ай!

Аңшы: Жә, байбайлама бекерге! Белді бекем бу да, ер соңымнан! Ертеңнен қалдырмай мұрнынан тізіп тұрып, ендігәрі қашпайтындай қылып бермесем, аңшы атым құрсын! Тарт, айда! *(Мылтығын көкке бір атып, жүгіре жөнеледі. Екі қызметші бірге кетеді).*

Ағай: Барындар! Ештеңеден қорықпандар...документ жағын қатырамыз! *(Бұрылып, басқа жаққа кетеді).*

Екінші сурет

Бірінші көрініс

(Көкшетаудың баурайында, қарағай мен қайыңның арасында жолбарыс пен пони келе жатыр).

Пони: О, шері, батпан-батпан ойлар басып келе ме, қабағың неге қатыңқы?

Жолбарыс: Сен туралы ойлап келемін.

Пони: Мен туралы? Әрине, жақсы ойлар шығар?

Жолбарыс: Өте-мөте жақсы ойлар! Тіпті, ойымнан шықпайсың!

Пони: Дос болсаң осындай бол! Мұның ғажап екен!

Жолбарыс: Несі ғажап? Қарыным қатты ашып жүр!

Пони: О, қарының бар болсын сенің, қарының!

Жолбарыс: Әй, сен неге менің қарыныма соқтыға бересің, ә? Өткен жолы құтырғаныңды мен ұмытқан жоқпын, ал, қане, аузыма теуіп, азуымды қағып көрші...

Пони: Әй, әй, қайдағыны айтпа...кұрдас емеспіз бе, ойнағанды да білмейсің бе?

Жолбарыс: Ойнасаң да оңдырмадың...Сенің сұғың өткен шығар, міне, карашы, қарным қабысып, қабырғам арса-арса болып, собаландаған сүлдерім ғана қалды!

Пони: Жә, сабыр ет, кей-кейде ашыққан пайдалы денсаулыққа...тығындай бермей. Қазір бір жөнін тауып, сені нанға тойғызамын. Майшелпекті балқаймаққа батырып соғып алсаң, ханға сәлем бермейсің, тарихтағы тұңғыш нансоғар жолбарыс!

Жолбарыс: Сонда да еттің жүрер жолы бөлек қой! Нанбасаң, казактардан сұра!

Пони: Білмеймін, құрдас, біреудің етін біреу қалай жейді- миыма қонбайды! Жарайды, бос сөз бауырсақ болмас, бір харекет қылайын. Сен сияқты өте жақсы көретін досымнан аянып қаламын ба?

Жолбарыс: Мен де сені өте жақсы көремін! Жақсы көретінім сондай, жеп қойғым келеді!

Пони: Пау, шіркін-ай, бұл не деген махаббат! Жарайды, қалжырасаң қарағайдың түбінде қиялға батып сұлай тұр! *(Жолбарыс бұрылып, қарағайдың түбінде жатып қалады. Пони орманның ортасына қарай бара бергенде, ақбота мен бұланай шауып келеді. Іле-шала қиқулап аңшы, 1-2-қызметші жетіп, бұларды қоршап алады).*

Алтын ноқта

Аңшы: *(мылтығын сермен)*. Ұсталдыңдар ма, эп, бәлем! Енді құтыла алмайсыңдар!

Әкөш пен Бәкөш: *(жүгіріп келеді)*. Тимендер! Тимендер ақботаға!

Аңшы: Өшір үнінді өрекімей! Осыдан бөгесін боп көр, жайратамын да саламын!

Бәкөш: Қап! Енді қайттік?! *(Аңшы ақбота мен бұланайды байлап-матауға кіріседі. Әкөш пен Бәкөш жағаласып, бөгет жасап бағады. 1-2-қызметші екі баланы күштеп байлап тастайды. Бұлар алысып-жұлысып, әбігер болып жатқанда, пони ақырын ғана сытылып кетіп, қарағайдың түбінде ұйқтап жатқан жолбарысты оятады)*.

Пони: Жөке, жөке! Жолдас жолбарыс! Тұр, тез тұр, ойбай!

Жолбарыс: Е, не боп қалды?

Пони: Аттан, аттан! Жау шапты!

Жолбарыс: Ой, қойшы сен де, қайдағыны айтпай...қарным ашып, құр сұлдерім тұрса!

Пони: Өй, өзіңнің ет жегің келе ме?

Жолбарыс: Оны маған кім берген?

Пони: Ендеше жүр...семіз-семіз етке бір қарық қылайын...

Жолбарыс: Жоқ, бармаймын да жемеймін!

Пони: О неге?

Жолбарыс: Әкөш ұрсады!

Пони: Немене, немене дейді?

Жолбарыс: Әкөш, Ақося ұрсады! Тақ-тақ етіп төбемді теседі! Ол аздай Бәкөш екеуі қосылып марал оқып, миды ашытады. Одан да аш құлақтан тиыш құлақ, шөп жеп, диетада жүргенім артық...

Пони: Ойбай, ендеше мені сол Әкөш пен Бәкөш жіберіп отыр! Өзің барып құтқармасаң, балаларды да, ақбота мен бұланайды да байлап алды жауыздар! Ал, ол жауыздар дүниені бүлдіретін нағыз арам еттер емес пе?

Жолбарыс: (*арылдап атып тұрып*): А-а-рр! Онда мен қазір табиғатты тазалай қояйын! (*Атылып келіп, алысып, қуысып жүргендердің ортасына топ ете түседі. Аңшы мылтығын оқтала бергенде, бір-ақ қағып, мылтығын быт-шыт қылады. Аңшы, 1-2-қызметші бақырып тұра қашады. Жолбарыс арылдап, оларды қуып кетеді. Пони бәрін босатады. Басқа да аң-құстар келе бастайды. Ілешала аңшыны, 1-2-қызметшіні арылдап қуып келген жолбарыс ол үшеуін бір-бір мытып алады. Үшеуі ойбайлап, Әкөш пен Бәкөштің тасасына тығылады*).

Аңшы: Ой, Әкөш пен Бәкөшім! Құтқарыңдар мына қанішерден!

1-қызметші: Қой десендерші тезірек...аппетиті ашылып кетпей тұрғанда!

Жолбарыс: Құлқынымды ойласам, үшеуін үш-ақ асар едім ғой...Сендерге берген антымнан аттамайын деп, алдарыңа алып келіп тұрмын!

Бәкөш: Ал, ағайындар, не айтасындар?

Әкөш: Адам түгілі, айуандардан ұят болды ғой!

Аңшы: Жаздық, жаңылдық! Бір жолға кешіріңдер! Енді қайтып жан-жануарларды атпауға, зоопаркке сатпауға ант етеміз!

1, 2- қызметші: Ант етеміз! Ант, ант!

Аңшы: Тіпті бар ғой, өмір бойғы аң-құсқа көрсеткен зәбірімнің өтеуіне мен енді бұларды сырттарынан қорып, қорғап жүруге дайынмын!

1, 2-қызметші: Біз де дайынбыз!

Алтын ноқта

Әкөш: Онда біздің Көкшетау ғажайып қорыққа айналар еді!

Бәкөш: Жан-жануар емін-еркін жайласа, сіздер қорықшы болсаңыздар...нағыз жарасым сол емес пе?!

Ағай: *(сөйлеп келеді).* Саспаңдар...документ жағын қатырамыз! *(Бәрі ду күліп, дөңгелене билейді. Адамдар мен аң-құстар қосылып, қол ұстасып табиғат жарасымын, тіршілік үйлесімін жырлайды).*

Бәкөш: Алағай да Бұлағай,

Заман көрген Бурабай,

Біріне де қарамай

Аман келген Бурабай!

Әкөш: Тау ішінде толағай,

Аққайың мен қарағай,

Бауырыңа баса көр

Сағынып келді өзіңді

Ақмарал мен Құралай,

Ақбота мен Бұланай!

Бәкөш: Көкшетауым – кербезім,

Шоқтығы жұрттан асқан жер,

Абылайдың ақ бура

Балпаң-балпаң басқан жер!

Әкөш: Адасып кеткен ақбота

Айналып сая тапқан жер,

Абадан, алан асыр сап

Құйғытып құлын шапқан жер,

Қияда құсы қалықтап,

Жер-жаһандық жан-жануар

Жарасым тауып жатқан жер!!!

(Жан-жануарлар мен адамдар қосылып, шаттана билейді. Табиғатты, бүкіл дүниені жарасым әні әлдилеп, тербеп тұрғандай болады!)

Соңы. 2001жыл.

Жалмауызды жеңген бала

2 актілі ертегі

Қатысушылар:

Асан- оқушы бала.

Мама – Асанның анасы.

Жалмауыз – кемпір.

Самұрық – ертегілер әлемінің падишасы.

Таусоғар – мейірімді алып.

Жойбек – жауынгер капитан.

Соямбике – жауынгер қыз.

Елік

Еліктің лағы

Еркеш – кішкентай қазақ қызы.

Маша- орыс қызы.

Барбара- поляк қызы.

Ниндзя

Алтын ноқта

Әр ұлттың балалары мен қыздары, жан-жануарлар, аң-құстар, құбыжықтар, ертегі әлемінің кейіпкерлері.

Бірінші акт

Бірінші көрініс . Пәтерде

Ерте, ерте, ертеде емес, бүгінде, қаладағы пәтерлердің бірінде тоғыз жасар Асан деген бала тұрады. Ол компьютерге өте құмар.

Құмарлығы сондай, күні-түні соғыс киноларды, атыс-шабыс, қырғын төбелес ойындарды көреді де отырады. Тіпті, өзі де сол ойыншықтарға еліктеп, бірге жүргендей сезінеді.

Бір күні компьютердің экранына бір жауынгер жігіт пен қыз шыға келді. Мұздай қаруланған, түстері суық, қаһарлы. Қаланың ортасында талтайып тұрып, жігіт жұртқа айқай салды.

Жойбек: Я капитан Джойбек, то есть капитан уничтожай! А эта симпатная Соямбике – чемпионка по сою – дзюцу!

(Алақанының қырымен тамағын қиып көрсетті. Жауынгерлерше киінген, бұлшық еттері бұлт-бұлт еткен Соямбике сарт-сұрт соғып, секіріп теуіп, қарсы келгендерді ұшырып түсірді).

Жойбек: Сою – дзюцу – Соямбике – мисс зарежу! Когда мы вместе – всем хана! Капут! Вылезайте из вашей дыры или мы уничтожим всех! Сожжем ваши дома! Потопим в крови вашу землю! Так что пока целы, приползайте на четвереньках! Ах, так! Вы гордые?! Хотите жить свободно? На, на вам свобода и равенство! На, на, получайте!

Жойбек пен Соямбике қаруларынан оқ жаудырып, қаланы гүрс-гүрс жара бастады. От-жалынға оранған қала қанға батып, жантүршігерлік дауыстар шықты. Асан құлай беріліп, қимылдарын қайталап, елтіп отырғанда, даладан мамасы кіріп келді.

Мама: *(ренжіп):* Әй, Асан, айналайын, болды ғой енді! Бір мезгіл демалып, далада ойнап келсеңші. Күні-түні компьютердің ішіне кіріп кете жаздайсың да отырасың!

Асан анасының сөзін құлағына да ілмей, ойынын құмарта жалғастыра берді. Кино кейіпкерлеріне қосылып, «пух, пах», «кы, кх» деп, бет - аузына дейін қисаңдап, құбылып ойнады.

Мама: Асан деймін, Асан! Қашан тіл алып, дұрыс адам боласың, әй сен? Андағы компьютер дегенің денсаулыққа зиянды! Сарылып көп отыра берсең, ауырасың да қаласың! Бет аузың қисаңдап, тілің салақтап, көзің алақтап, басың қалтылдап, иығың селкілдеп, қол-аяғың дірілдеп, жындыханадан бір-ақ шығарсың бір күні!

Асан :Ал, бірақ, бәрібір компьютерсіз күн жоқ қазір!

Мама: Дұрыс қой, құлыным, бірақ әр нәрсе дәмімен деген. Шектен тыс құмар болған жақсы емес. Миың айналып, суми, көкми, зомби боп қаласың! Өстік қой осы, ешқандай компьютерсіз-ақ адам болып!

Асан: Ой, мама, сендер сондай артта қалғансыңдар! Тіпті кісінің күлкісі келеді!

Мама: Сендер керемет болып, қарық қылсаңдар көрерміз, әлі! Одан да бар, нан алып кел! Мың жерден мақтасаң да андағың тамақ болмайды адамға!

Асан еріне, амалсыз қозғалып, шығып кете барды.

Екінші көрініс. Аулада

Аулада бір топ бала ойнап жүр екен, Асан біреуін түртіп, біреуін қағып, ойнап жүрген доптарын әдейі айдалаға теуіп жіберді.

Кішкентай қара қыз- Еркештің балмұздағын тартып алды. Қызға болысқан бір дәу баланы құйрығынан күмпі еткізіп бір тепті. Анау

Алтын ноқта

төбелеспек болып ұмтыла бергенде, Асан қалтасынан бабочка пышағын суырып алды.

Асан: Убью! Уничтожу всех!

Еркеш: (*оган ұрсып*): Қой қане! Таста пышағыңды! Мұндай жаман бала болма! Мен саған қой дедім ғой!

Асан сәл бөгеліп тұрды да, қолындағы балмұздағын қара қыздың аузы-мұрнына баттатып жаға салды. Балалар шошып, қыздар шыңғырып жіберді.

Айқай-шуга жүгіріп келген мамасы Асанды қолынан ұстап алды.

Мама: Ах, оңбаған, кішкентай қарақшы!

*Асанның бұлқынғанына қарамай, сүйреп алып кетті. Үй алдында Асанға: **Мама:** (Үй алдында Асанға): Мен сені айдалаға, орманға апарып тастайын!*

Асан: Онда компьютерімді ала баруға бола ма?

Мама: Жоқ! Онда аң-құстардың арасында жүретін боласың!

Асан әлденені ойына алғандай үндемей қалды.

Үшінші көрініс . Орманда

Мамасы машинамен Асанды орманға алып келе жатқанда, далада жайылып жүрген малдарды көріп, Асан қатты қызықты.

Асан: О-о! Мама! Қарашы, қаншама ет пен тері! Мыналардың бәрін сойып тастап, базарға сатсақ, у-у, қанша ақша болар еді!

Мамасы жұдырығын түйіп, тиып тастады.

Орманға, көл жағасына, таудың баурайына келген соң, Асан асыр салып жүгіріп тау-тасқа секіріп ойнап кетті. Мамасы табиғатты

тамашалап, кейіндеу қалды. Асан бірер аң-құстарды көріп, тас лақтырды, ұстамақ болып қуалады. Құстың ұясын, құмырсқаның илеуін, суырдың інін бұзды. Біраздан соң ұрлана басып машинаға келді. Багажнигін ашып, ораулы мылтықты алып, қайтадан аң-құс аулауға кірісті. Бір кезде бір еліктің лағын көріп, аңди бастады. Көздеп тұрып, атып жіберді. Мылтық даусы тып-тыныш төңіректі сілкіндірді. Орманда жүрген мамасы шошынып, жан-жағына қарады да, тұра жүгірді. Асан құлаған аңның қасына келді. Шалажансар, қансырап жатқан аңның көзі жауаңдап, аянышты көрінсе де, Асан оған соншалық бір қатігездікпен қарап тұрды.

Асан: Алақай! Алақай! Өлтірдім! Мен өлтірдім! Урря! Өлтірдім мен!

Ол есерлене айқайлап, билей бастады. Сол кезде жер ойылып кетіп, бұл шұңқырға түсіп кетті. Тесіктің жиегіне, шөптерге жармасып, тырмысып жатқанда, жүгіріп келген мамасы, қолын соза берді. Бірақ үлгері алмады- Асан тереңге құлап кете барды.

Сол ұшқан күйінде өкіріп, ұзақ уақыт шыр айналып, зуылдап кеткен Асан бір кезде бір жұмбақ, күңгірт әлемге топ ете түсті. Бұл жердің түрі де, дыбысы да өзгеше екен. Тым-тырыс тыныштық үрейін ұшырды.

Төртінші көрініс. Құбыжықтар қолында

Әлгі жерде бір алып Таусоғар орман тазалап жүр екен. Ол ақырын Асанды бақылай бастады. Сол кезде қиқулап, сақылдап күлген дауыстар естілді. Кенет орманнан шыға келген бір құтырған құбыжықтар баланы бас салып, қол-аяғын байлап, сырыққа асып айдалаға ала жөнелді.

-Қанішер! Жауыз!- деді қолдары тарбизан, тістері ақсизан, тырнағы сояудай маймыл бет жезтырнақ.

Алтын ноқта

- Жалмауыз! Қорқау! – деді алақандай қорқынышты көздері алақ-жұлақ, жарқ-жұрқ еткен, локаатор құлақты, антенна мүйізді киборг-робот.

- Қолға түстің бе, бәлем!? Буындырып өлтіріп, бітеудей жұтып қояйын ба!?- деді семсер тісті жолбарыс аранын ашып.

-Терісін тірідей сыпырып, шикідей жеу керек!- деді басы –арыстан, денесі –аю, аяғы мен құйрығы динозавр сияқты құбыжық.

-Жоқ! Отқа қақтап, шыжғырып, үйтіп жеу керек!– деді, басы марсиан, денесі адам, аяғы кенгуру сияқты құбыжық.

- О-о! Табылған ақыл! – десіп, шу ете түскен басқа да неше түрлі қорқынышты құбыжықтар сақ-сақ күліп, билеп ала жөнелді. Бір алаңқайда отты лаулата жағып жіберіп, Асанның ойбайына қарамастан, қақтауға кірісті. Бет-аузы күйелеш-күйелеш болып, түтіндей бастаған Асанға: «Қалай екен, жазықсыз аңды өлтірген? Енді өзің де өліп көр! – деп, айналдырып-айналдырып қояды сырық ағашты.

Асан басы айналып, дыбысы өшіп, есінен тануға айналды. Құбыжықтар ашқарақтанып, оның піскеніне шыдамай, тырнақтарымен әр жерінен жұлмалап жегілері келіп, таласа тармаса, тартып – тартып қояды. Сол уақытта алып Таусоғар ақырып келіп, әлгі құбыжық-қорқауларды жан-жаққа лақтырып, шашып тастады. Асанды бір-ақ жұлқып босатып алып, аспанда та лақтырып жіберді. Естерін жиган құбыжықтар Таусоғарға жабыла кетіп, қырғын шайқас басталды.

Бесінші көрініс: Карнавалда

Шырқырап ұшып кеткен Асан қазіргі заманғы үлкен сарайға, тұп-тура карнавалдың үстіне топ ете түсті. Әр түрлі халықтардың ұлттық

киімдерін киген әдемі қыздар мен балалар, жан-жануарлар сондай жарасып, билеп, думандатып жүр. Асан жан-жағына таңдана қарады.

Қазақтың әдемі ұлттық киімін киіп алған баяғы қара қыз Еркеш алдынан шықты .

Еркеш: О-о! Кел, кел, кел, бізге қосыл! Қане, бір ән салып жіберші!

Асан төмен қарады. Шетелдік бір ырғақты салған болды. Барлығы оны мазақтап ду күлді.

Маша: *(орыстың ұлттық киімін киген):* Әй, балақай, мұндай ән бізге таңсық емес! Сен бізге өз халқыңның бір әнін айтып бер!

Асан: Мен ән білмеймін!

Барбара: *(поляктың ұлттық киімін киген):* Тоқта, сен өзін кімсің?

Асан: Мен Асанмын!

Барбара: Жоқ, сенің ұлтың кім?!

Асан: Ә, ә, мен қазақпын!

Маша: Қазақ болсаң, қазақтың бір әнін айтып бер!

Асан: Мен қазақша ән білмеймін?!

Қыздар: Ұят-ай! Ұят-ай! Өз елінің әнін білмейтін де кісі болады екен-ау? Масқара!

Маша: Ал, жарайды, сонда не білесің?!

Асан: Мен компьютер білемін. Одан ылғи ойын, кино көремін.... музыка тыңдаймын!

Барбара: Қане, қандай өнерің бар? Көрсет бізге!

Асан: Міне!

Асан атыс-жарылыстың дыбысын салып, жауынгерлерше қимылдап көрсетті.

Алтын ноқта

Қыздар: (*ренжіп*): Қойшы, қанішерлер құсамай....!

Еркеш: (*ашуланып*): Ал, бұл бала шынымен қанішер! Ол еліктің лағын атып тастады!

Бәрі теріс айналды.

Маша: Мен мұндай жауыз баламен дос болғым келмейді!

Барбара: Ал, мен оның қасында тұрып, бір ауаны жұтуға да жиіркенемін!

«Мұндай әсем әлемде жауыз балаға орын жоқ!» – деп, карнавалға жиналғандар Асанды қол-аяғынан ұстап, шайқап-шайқап, лақтырып жіберді....

Алтыншы көрініс. Жан азабы

Қайтадан шырқап ұшқан Асан Таусоғармен ұстасып, қаһарлана құлашын жазып тұрған арыстан басты, аю денелі, динозавр аяқты құбыжықтың құшағына топ ете түсті. Енді өлді-ау дегенде, Таусоғар оны жұлып алып, қаша жөнелді. Қорқаулар шуылдап тұра құды. Бір кезде алдарындағы бір үлкен көлдің жағасына тоқтады. Құбыжықтар жақындап, енді ұстайды-ау дегенде Таусоғар көлді бір-екі сораптап, ұрттап қойды. Асанды алып өтіп кеткен соң, қайтадан суды орнына құя салды. Құбыжықтар суда малтақтап, қалып қойды.

Былай шығып естерін жиып, шөлдеп, шаршап келе жатып, бір ағын суға кез болды. Сөйтсе, бұл Асан атқан еліктің мекені екен. Жаралы лақ сұлқ жатыр. Елік қайғыға батып, лақтың аман қалуын тілеп, жылап-сықтап отыр.

Елік: (сұраулы жүзбен қараған Таусоғарға): Бір бала атып кетіпті!

Асан ұяттан қып-қызыл боп, қайда тығыларын білмей жаман састы. Ананың мұңына ортақтасып, ол тұңғыш рет өз ісіне өкініп, бірге

қайғырып, жаралы аң тірі қалса екен деп тіледі. Таусоғар да мұңайып отырғанда, әлдеқайдан Еркеш сап ете түсті.

Еркеш: (Асанға тап-тап беріп): Міне, міне қанішер! Жазықсыз аңды атқан бала осы! Жауыз! Жалмауыз!

Асан: (жалтарып): Жоқ! Өтірік! Мен емес!

Таусоғар екеуін арашалап, айырып алды.

Лақ көзін ашып, Асанға мұңая қарады...

Елік: (баяу, ақырын өксіп): Сен бе?! Неге, неге аттың менің балақайымды? Қалай ғана қолың барды? Қайтіп қана көзің қиды?!

Асан жылап жіберді.

Таусоғар: Әй, балақан, рас па? Шынымен сен аттың ба?

Асан жыламсырап, міңгірлеп, ештеңе дей алмады. Таусоғар бұрылып кетіп қалды. Асан көзінде жас мөлдіреп, ауыр қайғыға батқан елікке, шалажансар лаққа қарай алмай, қашып шығып, беті ауған жаққа қаңғи берді. Қаңғып келе жатып, өксіп-өксіп жылады, өз басын өзі тоқпақтап, ағаштарға, тау-тасқа ұрды. Күйініп, жерге домалады. Домалап келе жатып, бір керзі етікке тірелді.

Жетінші көрініс. Қорқаулар қоршағанда

Бұл капитан Жойбек еді. Қасында Соямбике, спецназ, ниндзя, робот, қарақшылар сияқты киінген, автомат, гранатомет, садақ, найза, қылышпен қаруланған бір топ адамы бар. Капитан Жойбек домалап жатқан Асанды жерден көтеріп алып, ауада салақтатып біраз тұрады. Жерге түсіреді.

Жойбек: -Әй, Ассан, Асана, Асанчик! Қорықпа! Қайғырма да мұнайма! Мүжілме де түңілме! Қардай болып сөгілме, бордай болып үгілме! Мұздай болып еріме, қыздай болып егілме! Қаһарыңа мін,

Алтын ноқта

қайратына сен! (*Автомат, граната, қанжар ұсынады*): Қара орманды қан сасытып, бірін қоймай қырып сал! Сені ұялтып, орталарынан қуған екен, көрсет оларға! Ұяттарымен қосып өртеп жібер барлығын!

Асан алғысы келмей қашқақтады.

Жойбек : Әй, бала, балашка! Біздің саған жанымыз ашып тұр! Бізге қосылмасаң, жалғыз қаңғып қаласың ! Мейлің! Қазір жан-жануарлардың бәрін өзіміз-ақ қырып тастаймыз да, жаласын саған жаба саламыз! Содан кейін барлық халық сені қанішерлердің қатарына қосады. Атыңды мәңгілікке қара тақтаға қарғап-сілеп жазып қойса, жақсы бола ма?!

Асан: Жоқ!

Жойбек: Олай болса бізге қосыл! Ерліктер жаса! Батыр атанып, атақ-даңққа бөленгің келе ме өзі?

Асан: Иә!

Жойбек: Онда не тұрыс-мә! (*Қаруды тықпалайды*). Ат та таста!

Асан: Жоқ! Мен енді тірі жанды өлтіргім келмейді!

Жойбек: Ах, солай ма? Сонда, мына біз қорқау екенбіз ғой сеніңше! Жарайды! Қорқаудың қандай болатынын көрсетейін мен саған!

Қолымен нұсқап, белгі береді. Жауынгерлер әп-сәтте баланы қаумалап, қолдан-қолға қақпақылдап, жуан зәулім қарағайға керіп байлап тастайды.

Жойбек: Ал, қалай екен көздеп атқан? Батыр болсаң – тік қарап көр!

Соямбике садағын көтеріп, көздейді. Асан тыпырлап, көзін жұмып, басын қисаңдаттып, жанталасады. Ысқырған жебе тура төбесінен екі елі жоғары, қарағайға қадалады. Жан-жағына қадалады. Асан қорқып, шыңғырады, бұлқынады. Капитан Жойбек, Соямбике бастап бәрі мазақтап күледі. Капитан Жойбек пистолетін саусағында айналдыра ойнатып-ойнатып, көздемей тез-тез атып-атып жібереді. Баланы

байлаған арқанды қиып түсіреді. Соямбике енді қанжар, найза лақтыруға дайындалып, көздеп тұрып, жіберіп қалғанда, Асан бір жағына аунап кетеді. Бағанадан бері бұларды бақылап жүрген Таусоғар оны іліп ап, қашады. Қарақшылар қуып жетіп, қоршап алады. Таусоғарды атпақ болып, қаруларын кезей бастайды.

Сол кезде қатты дауыл соғып, төңірек қап-қараңғы болып кетті. Әлгілердің бәрін үрей буып, қимылдай алмай қалды. Дауыл басылып, күн ашылғанда бәйтеректің басына алып самұрық құс келіп қонды. Саңқылдап, қанатымен ауаны кескілеп, суылдатып бір-екі сипап, барлығын алдына жинап алады.

Самұрық : Біздің ертегілер әлемінде қантөгіске, жауыздыққа, арамдыққа, өшпенділікке, қулық-сұмдыққа, былық-шылыққа орын жоқ! Ертегілер әлемі- қайырымдылық, адалдық, сұлулық, әділдік әлемі! Қан төккен, өтірік айтқан, біреуге қиянат, зорлық-зомбылық жасаған адамдар бұл әлемге лайық емес! Ондай оңбағандардың орны- қоқыстар мен қорқаулардың арасында! Жоғалыңдар бұл арадан!

Самұрық қанатын қомдап, қағуға ыңғайлана бергенде, капитан Жойбек алға шығады.

Жойбек: Уа, ертегілер патшасы, дат!

Самұрық: Датың болса, айт!

Жойбек: Мен, капитан Жойбек, қаншама қырғын соғысты көрдім! Қырдым-жойдым! Өйткені амалым болған жоқ – соғыстың аты соғыс! Мен жауды өлтірмесем, жау мені өлтіреді. Соны ескерсеңіз екен, әділ патша!

Самұрық: Капитан Жойбек! Атың өшкір! Соғыссаң – не үшін соғыстың? Біреудің жерін тартып алу үшін, билеп- төстеу үшін соғыстың! Біреуге жалданып, ақша үшін соғыстың! Жұрттың үйіне барып, ойран салдың! Сондықтан саған кешірім жоқ!

Алтын ноқта

Жойбек: Олай болса, мына балаға неге ара түссіздер? Жазықсыз, қорғанышсыз еліктің лағын атып тастаған оның кінәсі бізден кем емес! Әділ болсаңыз, мұның да жазасын беріңіз!

Самұрық: Бұл кішкентай қанішердің де орны сендермен бірге! Кетсін аулақ!

Бағанадан бері үртііп-үртііп тұрған топ енді балаға қарады. Капитан Жойбек Таусоғардың қасында тұрған Асанды іліп әкетпекке оқтала бергенде, Таусоғар оның қолын қазып жібереді.

Таусоғар: О-о, ертегілер әлемінің падишаһы! Дат!

Самұрық назар аударады.

Таусоғар: Асанның күнәсі үлкен, қылмысы ауыр. Бірақ, бұл енді-енді өз қатесін түсініп, қатты өкініп жүр! Жойбек берген қаруды алған жоқ! Мен сенемін Асанға! Біз оған көмектесейік! Мүмкіндік берейік!

Самұрық ойланып, қанатын сипай қазып қалғанда, әлгі жауынгер топ ғайып болып кетеді. Тек Асан мен Таусоғар ғана қалады. Орманнан аң-құстар ақырын басып, сақтана жинала бастайды. Елік те келеді.

Андар: (жамырап): Мына кішкентай қанішердің жазасын беру керек! Сазайын тартсын!

Орманды ауыр үнсіздік басады. Асан алға шығып, елік-анаға қарап, тізерлеп, басын иіп отырады. Көзіне жас тұнған. Самұрық, елік-ана, жаралы лақ, аң-құстар, Таусоғар - бәрі де мұңайып, ойға батып кетеді.

Самұрық : Жаралы лақтан әлі де үміт бар! Өлі су мен тірі суды әкеліп берсе – жазылып кетер еді! Бірақ, ол су жалмауыз кемпірдің қолында! Оның қоластындағы сиқырлы атырапқа біздің бір де біріміз бара алмаймыз! Оған тек адамзаттың баласы ғана бара алады!

Асан: Мен барып әкеліп берейін!

Самұрық: Бірақ, бұл сапар өте қауіпті! Ол жаққа барғандардың бір де бірі аман қайтқан жоқ!

Асан: Еліктің лағы өлсе, маған да өмір жоқ! Рұқсат болса мен барайын, ұлы падишаһ!

Самұрық: Сен шынымен өкініп, қайғырып жүрсің бе?

Асан: Иә!

Самұрық: Егер шынымен қайғырсаң – онда мүмкіндік бар! Шын жылаған адамға жалмауыздың жаны ашуы мүмкін! Бірақ, байқа! Өкінгенің өтірік болып шықса, жалмауыздың жанындағы жәдігөй, сиқыршылары ар жағындағы ниетінді жазбай таниды. Онда өмірмен қоштаса бер – я қаныңды ішеді, я бір мылқау құбыжыққа айналдырып, мәңгілік қарауылға тұрғызып қояды!

Асан: Жоқ! Шыным! Нар тәуекел!

Самұрық құптап, қанатын сермеді.

Екінші акт

Бірінші көрініс. Жалмауыз ана

Жалмауыздың жері – ұшы-қиыры жоқ, тау-тасы, орман-тоғайы аралас жазық екен. Неше күн, неше түн жол жүріп, арып-ашып келе жатқан Асанды кенеттен бір топ жәдігөй, сиқыршылар бас салып, байлап алады.

Асан: *(ышқынып):* (Соңғы тілегімді беріндерші! Ақырғы тілегім!

Асанды қара тасқа айналдыруға оқтала берген жалмауыз бен сиқыршылар тоқтай қалды.

Жалмауыз: Ал, айт ақтық тілегінді! Тек қана ішімізді пыстырып, көп мыжып кетпе!

Алтын ноқта

Асан: Тілегім сол – менің сөзімді тыңдасаңыздар екен!

Жалмауыз : *(жалба-жұлба шашын сілкіп-сілкіп жіберіп: (Жарайды! Жәдігөйлерім, сиқыршыларым, аярларым менің! Тындандар түгел! Аузын бағыңдар да, сынаңдар! Сөзінде мінәндәй (шынашағының тырнағын көрсетеді) өтірік болса, белуарынан қара тасқа айналдырып, желдің өтінде, күннің көзінде мәңгі бақи қара далбағай жамылып, қара қарғаларды бағып, қарабет атанып, қарауыл қарап тұратындай ғып қатырып тастаңдар! Ал, егер де шынын айтса, шырай беріп, шырағын жандырыңдар! Ал, қане, сайра, балақай!*

Асан ақтарылып, барлық оқиганы бастан-аяқ айтып береді. Сиқыршылар үнсіз тыңдайды.

Асан: *(әңгімесін аяқтап):* Егер де еліктің лағы өлсе – маған да өмір жоқ! Ондай ауыр күнәні арқалап, өмір бойы жан азабын тартқанша, не өліп кетейін, не тірі суды сұрап алып, лақты да, өзімді де аман алып қалайын деп келдім!

Сиқыршылар: Рас! Рас айтады! Сөзінің бәрі шындық!

Сол кезде жалмауыз жалба-жұлба шашын сілкіп-сілкіп жіберіп, сақылдап тұрып күлді. Сояудай тырнақтарын тарбитып, Асанның бетіне тақап, көзіне үңіліп, зәресін ұшырды. Қалшылдап билеп, қатты айғайлап жіберді.

Жалмауыз: Өтірік! Өтірік айтасың! Мен сенің бір-де бір сөзіңе сенбеймін! Ойың басқада!

Жәдігөйлердің зәресі кетіп, жапатармағай жапырылып, жалмауыздың аяғына жығылды.

Сиқыршылар: Дұрыс айтасыз! Сіздікі жөн! Бірақ, бұл бала шынын айтып тұр! Біз соны сезіп тұрмыз!

Жалмауыз: Адамзат өтірік айтуға әбден төселіп алған! Шыны қайсы, жалғаны қайсы, тіпті, өздері де айыра алмайды!

Асан: (*күйіп-нісін*). Мен бе өтірік айтып тұрған?! Мен ешқашан да өтірік айтқан емеспін! Ешқашан да! Үйде де, көшеде де, мектепте де! Неге сенбейсіңдер маған!

Жалмауыз: (*мысқылдап*) Ой-дойт! Шыншыл баланы кара! Көріп алыңдар өтірік айтпайтын кісіні! Е-ей, есалаң! Ойланбастан кісіні сойып салатын сендей оңбаған балаға өтірік айту бұйым болып па?!

Асан: (*ышқынып*): Жо-жоқ, жалмауыз апа, өйтіп күйдірмеңіз мені! Онсыз да күйіп біттім! Жаным қиналып кетті! Не істе дейсіздер маған?!

Жалмауыз: Оны әу баста – қолыңа мылтық алып, тірі жанды атарда ойлауың керек еді! Ол да өзіндей жан иесі, оның да өмір сүргісі келеді. Өзінді біреу атса, жақсы көресің бе?

Асан: Мен көрген киноларда ешкім де ойланып жатпайды! Адамдарды топтап қырып тастап, таптап кете береді! Жауап та бермейді, жандары да қиналмайды! Сөйтсем.... кісі өлтіру кинодағыдай емес екен! Кинодағыдай емес екен!

Жалмауыз: Жә! Қан төгу, жауыздық жасау жағынан адамдар бізден әлдеқайда озып кетті! Соларды көріп, біз соғысуды, жамандық істеуді қойғалы не заман! Тек адамдар ғана әлі күнге тоймай, бір- бірін қырып -жойып келе жатыр! Сен де болашақта дап-дайын қанішер болайын-ақ деп тұр екенсің! Бетіңнен жарылқасын! Бар да шетінен қыра бер!

Асан: Жоқ, Жалмауыз апа! Осыдан еліктің лағы тірі қалса, ешқашан да ешкімге қол көтермес едім! Оқ атпас едім!

Жалмауыз: Солай де? Жаны қысылса пенде шіркін Жалмауызды да апа дейді екен –ау, ә? Мен жақсылықпен жағаласып, адамзатқа жамандық жасап жүрген кезімде Жалмауыз кемпір едім. Әлі күнге сол атым қалмай келе жатыр. Әйтпесе, мойнымда нахақ қан жоқ! Мына кара тасқа айналғандар үшін өзімді кінәлі санамаймын! Өздері кінәлі! Мәңгілік өмір – тірі суды іздеп келіп, мәңгілік орындарын тапты! Ал сен аздап өкінген бола салып, оп-оңай жуа саламын дейсің бе нахақ

Алтын ноқта

қанды?! Жоқ! Бәріне де жауап беретін кез келеді! Бір гүлді жұлсаң да, бір шыбықты сындырсаң да есебі бар! Ендеше, сен де тарт жазанды!

Кет дегендей екі қолын серпіп қалғанда, Асан домалап, бір қапасқа түсіп кетеді.

Екінші көрініс. Құтылу

Асан қараңғы, терең зынданда зарығып бірнеше күн отырады. Бір күні оны құтқаруға капитан Жойбек пен Соямбике бұқпантайлап, еңбектеп келеді. Жойбек қарауылға қанжар лақтырады. Қанжары тасқа тигендей серпіліп ұшып кетеді. Соямбике бір-ақ ырғып, секіріп қарауылды иектің астынан ұрып, сұлатып салады. Қамауда жатқан Асанға салбыратып арқан тастайды.

Жойбек: Асан! Асана, Асанато! Біз сені құтқаруға келдік! Көрдің бе, біз достарымызды жауға тастамаймыз! Енді сен бізбен бірге боласың! Біздің бармайтын жеріміз, алмайтын қамалымыз жоқ!

Асанды қапастан алып шығады.

Жойбек: Жүр, қазір ана кемпір мен қарауылдардың бәрін бауыздап тастап, керегінді алып кете береміз!

Асан басын шайқап, көнбейді. Соямбике оны құшақтап, түсінгендей арқасынан қағып, басынан сипайды.

Жойбек: (қаһарланып): Онда өзіміз-ақ жайғаймыз!

Олар арнайы операцияға кірісе бергенде, Жалмауыз ана кеп қалады. Капитан Жойбек тасадан бас салып, ұрып жықпақшы болады. Жалмауыз ана шыр айналып, бір қарауылды үшкіріп жіберіп, спецназ – ниндзяға айналдыра қояды. Ниндзя Жойбекпен шайқаса кетеді. Біраздан соң, Жалмауыз ол екеуін де, Соямбикені де, бүкіл жолдастарын да тас қарауылға айналдырып қояды.

Жалмауыз: Бейбіт елдерге бүлік салғанда сондай едіңдер, енді тыныштықты күзетіп, тұрындар осылай мәңгілік! (*Асанға қарап*): Мені жалмауыз дейсіңдер. Ал мен кімді жалмадым? Кімге іздеп барып жауыздық жасадым? Міне, мыналардың бәрі де (*тас мүсіндерді көрсетіп*): осында байлық пен билік іздеп келгендер! Және шексіз билікке құмар! Тойымсыз! Тірі суды ішіп, мәңгі өлмей билік құрғысы келеді! Ал мен бар болғаны ашкөз, жауыз пенделерге тірі суды бермей қалдым. Жойбек сияқты қанішерлер мәңгі өмір сүрсе не болар еді?! Олар ештемеден тайынбайтын жүзіқаралар! Мен оларды кара тасқа айналдырдым! Жоқ! Жалмауыз мен емес! Жалмауыз мына сендерсіңдер! Мына сенің, сенің, сенің ішінде жалмауыз! (*нұсқап, нұсқап көрсетеді*). Сол іштегі жалмауыздарыңды жеңіп алыңдар! Сонда ғана нағыз адам боласыңдар! (*Жалмауыз сілкініп, әп-әдемі апа болып шыға келеді*). Асан балам, мен мындаған жылдардың ішінде жеке басының пайдасы үшін емес, жаралы жанды аман алып қалу үшін басын қатерге тігіп келген бірінші адам – сені көріп тұрмын. Сен шынықты айттың – дүниедегі ең үлкен керемет – ол шындық! Сен мені апа дедің! Қандай жақсы апа болған! Мен сен ұялмайтындай жақсы апа болуға тырысайын! Сен де мен ұялмайтындай жақсы бала болуға тырыс! Ала ғой қасиетті суды!

Апа мейірленіп, Асанды құшақтап, басынан сипайды. Өлі су мен тірі су құйылған өрнекті құтыны береді. Асан кетуге оқтала беріп, толқып тұрады.

Асан: Рахмет, апа, көп рахмет сізге! Тағы бір ауыз сөз бола ма?

Жалмауыз : Айта ғой, балам!

Асан: Мына кісілерді де босатсаңыз...

Жалмауыз : Жауыздық жасаған адамға жанашыр болу-жауыздықты қолдағанмен бірдей. Қаншама адамның қанын жүктеген қанішерлерге кешірім жоқ!

Алтын ноқта

Асан: Олар өз қателіктерін түсініп, өкініп тұр! Түзеліп, жақсы адам болып кетер бәлкім?! Түрлері қандай! Тұлғалары қандай! Қара тасқа қалай қияды көзіңіз?

Жалмауыз: *(Ойланып, басын шайқап, бәрін де босатады).* Арам ой, жаман істің бәрін тастап, жақсы адам болыңдар!

Барлығы қаруларын тастап, анаға бастарын иіп, қоштасып, жолға шығады.

Үшінші көрініс . Жанталас

Жалмауыз апаның мекенінен ұзап шыққаннан кейін, қара киімді ниндзя бұларға ештеңе айтпай, аяқ астынан ғайып болып кетеді. Біраз жүрген соң капитан Жойбек ағаштан сойыл жасап алады. Ол Асанға біртүрлі қарай бастайды. Бір кезде бас салып, құтыны тартып алады. Соямбике Жойбекті қағып жіберіп, құтыны Асанға қайтарып береді. Асан қаша жөнеледі. Капитан Жойбек оны қуып жетіп, сойылмен ұра бергенде, Соямбике секіріп келіп, Асанды құшақтай құлайды. Сойыл оның басына тиеді. Сол жерде Соямбике қаза болады. Асан орман ішінде ағаш-ағаштың тасасына тығылып, қаша береді. Жойбек қуады. Кенет бағанағы жоғалып кеткен ниндзя ағаштың тасасынан бас салып, Асанды алып соғып, құтыны тартып алмақшы болады. Жойбек жетіп келіп: «Мә, саған, мәңгілік өмір!» - деп, ниндзяны бастан ұрады. Екеуі алысып-жұлысып, әбден шайқасып, арпалыста бірін-бірі өлтіреді. Асан құтыны алып, жүгіре басып жөнеледі.

Төртінші көрініс. Арылу

Асан күміс құтыны алып келгенде аңдардың бәрі дабдырлап, қуана қарсы алады. Ол құтыны самұрыққа береді. Самұрық жаралы лақтың

аузына тірі суды тамызады – түк әсері жоқ! Аңдардың бәрі аңтарылып тұрады. Елік мұңаяды.

Самұрық: *(күрсініп басын шайқайды: (Бұл судың сиқырлы сандықта сақтаулы тұрғанына да мындаған жылдар болған шығар! Сандықта жатып, жатып жай су болып қалған сияқты!*

Бәрінің ұнжырғасы түсіп кетеді. Асан күйінгеннен жылап жібереді. Самұрық құтыны тоса қойып, Асанның көз жасын қосып алады.

Самұрық: *Егер де тірі суға шынайы көз жасын қосса, бастапқы қасиеті қайта келеді деп бала кезімде әжемнен естіп едім. Оған да қанша мың жыл өтті!*

Суды лақтың аузына тамызады. Лақ сілкініп, орнынан тұрады. Бірақ, сылбыр!

Самұрық: *Көз жасына шынайы таза күлкі қосу керек!*

Асан бет-аузын тыржыңдаттып, ішін басып, селкілдеп, қиқылдап, қарқылдап күлген болады. Әсері жоқ!

Самұрық: *Жә! Босқа әуре болма! Қолы қанды, жаны таза емес адамның күлкісі де таза бола алмайды! Амал не? Қош бол, Асан! Өкініш сабағын ұмытпа – жақсы адам бол!*

Самұрық қанатымен бір сипап қалғанда, Асан жер бетіне шыға келеді. Шықса, мамасы тесіктің аузында қайғырып отыр екен. Асанды көріп, қуанғаннан есі шығып, бір жылап, бір күледі. Ананың шын қуанған күлкісі бүкіл орманды жаңғыртады. Сол қуанышты күлкіге бір кезде көп күлкі қосылады, сөйтсе барлық жан-жануарлар жер бетіне шығып, қосыла шаттанып тұр екен. Жаралы еліктің лағы секіріп, ойнақтап, Асанды достық ықыласпен тұмсығымен тұртеді. Асан қуана күліп жібереді. Таза сәби күлкісі! Адамдар мен аң-құстар, Асан мен Еркеш табиғат аясында қол ұстаса әндегіп, билеп, жақсылық жырын жырлап, дүниені шаттыққа бөлейді.

Алтын ноқта

Қатысушылар:

Балақай

Құлыншақ

Бота

Бұзау

Қозы

Лақ

Мысық

Ит

Түлкі

Қасқыр

Бірінші сурет

Бірінші көрініс

(Ауыл сыртында құлыншақ, бота, бұзау, қозы, лақ жайылып, ойнақтап жүр. Балақай келеді).

Балақай (әрбір төлдің қасына келіп, құшақтап, сипап, еркелетеді):

Құлыншағым, құлыным,

Қуанышка тудың.

Орғып-орғып, құйғыт,

Сәні болып қырдың!

Қошақаным, қозым,
Қандай қызық көзің,
Тығыршықтай болып,
Бұп-бұйрасың өзің!

Ылаққаным, лағым,
Бір тынбайды жағың,
Тастан-тасқа секіріп,
Ойнақтайтын шағың!

Бұзауқаным, бұзау,
Ойың – шелек жалау,
Танауыңды көкке
Көтергің кеп тұр-ау!

Ботақаным, ботам,
Таудай биік жотаң.
Сен тілазар болма,
Көнбіс еді атаң!

(Жүгіріп ит келеді, балақай оған):

Күшім, күшім, күшім,

Алтын ноқта

Көп қой сенің күшің,
Сақылдайды жарқ-жұрқ,
Кездіктей боп тісің!

(Лып етіп мысық келіп, итті еркелетіп отырған балақайға жабысып жата кетеді). Балақай оған:

Пырыл, пырыл мысық,
Кепсің арқан қышып,
Пеш түбінде жатшы,
Көздеріңді қысып!

(Барлығы ду күліп, мысықты айнала билеп, әндетеді):

Өмір өтер зырылдап,
Құс ұшады шырылдап,
Біз шабамыз зуылдап,
Жұмысы жоқ уақытта
Мәнгі өзгермес маубасың
Мысық ұйықтар пырылдап!

Мысық: Өй, өңкей есалаң! Сендердің маған күлуге хақыларың жоқ!

Төлдер: (қосыла) Өй-дөйт!

Ит: Пырылдап ұйықтағаннан, мияулап сүт жалағаннан басқа пайдан жоқ, саған күлуге хақымыз неге болмайды, ә?!

Мысық: Өйткені, менің ата-бабам сендердің ата-бабаларыңды топан су қаптаған заманда тура келген ажалдан аман алып қалған! Біз, мысық

баласы, Алланың әмірімен жолбарыстың тұмсығынан түстік. Жолбарыстың!!! Содан кейін кемеңі тескен тышқанның бәрін құртып, Нұх пайғамбардан жауырының жерге тимесін, аузың арам болмасын деген бата алғанбыз!

Ит: Әу, солай ма еді!

Балақай: Дәп солай! Атам жарықтық айтып отыратын аңыз ғып. Мысықты ренжітпеңдер дейтін...

Мысық: Әне... білетін баланың сөзі! Мен адамзатқа бәріңнен де қадірлі, бәріңнен де жақынмын! Сендер сияқты қараңғы қорада бүрсеңдеп тұрмай, қожайынның қолтығында пырылдап жатамын – ол да кәйіп, мен де кәйіп! Сондықтан, маған көз алартқандарыңды қойыңдар, итім құсап!

Ит: Әй, немене... итім құсап деп намысқа тиесің?! Мысық құсап десем, қайтер едің?

Мысық: Дей бер... дей түс... Бәрібір оныңнан түк шықпайды!

Ит: Неге?

Мысық: Адамзаттан ақылды емес шығасың! Адамдар біреуді жек көргенде, жамандағанда итім құсап дейді, өй, өзі де бір итім дейді... мысығым демейді.

Төлдер: (жарыса) Иә, иә! Иттің етінен жек көремін дейді!

Мысық: Ал біреуді мақтағанда мысық сияқты таза, мысық сияқты епті, шапшаң деп мақтайды. Тіпті осы күнгі жастар да бір-бірін «oh, ты моя киска, мой милый котик!», – деп өліп-өшіп жатпай ма? Менің итім, сәбәшкім демейді!

Төлдер: Ха-ха-ха! Хе-хе-хе!

Ит: Апп-р, ендеше сол адамзат ит жеті қазынаның бірі деген ғой! Жақсы болса, мысықты неге қоспаған қазынаға, ә?!

Алтын ноқта

Мысық: Адамдар сені алдай салған ғой... гүмп-гүмп етіп үріп тұрсын деп. Ал бізді қоспағаны... бізді өзіндей көреді... яғни біз, мысық баласы, қазынанан қисабында емес, адамзаттың мисалындамыз, мияу, мияу, әй, милау!!!

Төлдер: Ха-ха-ха! Хе-хе-хе!

Ит: Әй, қойыңдар енді оттамай! Бәлем, ертең қасқыр келгенде, көрермін күлгендерінді!

Балақай: Қойыңдар енді, қоя қойыңдар! Бір-біріңді мазақтамаңдар, «бөлінгенді бөрі жейді» деген бабаларымыз!

Бота: Әбден дұрыс айтқан!

Қозы: Дауы құрсын, тыныштық керек! (Бұлар дуылдасып жатқанда, қасқыр мен түлкі жасырынып, алыстан торуылдап жүреді).

Бұзау: Тату-тәтті болсақ, күйісіміз... мө-ө-ө, күйіміз жаман болмайды!

Лақ: Мә-мә, тау-тастан тұяғымыз мұқалмаса – о дағы татулықтың арқасы! Сондықтан, шырық бұзбандар! Үп-үлкен ит басыңызбен титтей нәрсеге бола иттей болғаныңыз ұят емес пе-е-е?!

Бұзау: Иә, бостан-босқа итше үргеніңіз масқара!

Ит: Ыр-р!

Бота: Майлы сүйекке таласып, ырылдаса кететін ұяластарың емес, текті төрт түлік тұқымдарының ортасында жүргеніңді ұмытпа, әй, итім!

Мысық: Мияу, мияу!

Лақ: Сен де бет-ауызыңды жаланып, мүләйімси берме, мысығым!

Бұзау: Иә, итекеңе сүйкене бермей, тып-тыныш тышқаныңды аулап, жайыңа жүрсенші! Мысық тілеуленіп, пыс ете қалатын пәлебасы сенсің!

Мысық: Ыр-р!

Құлын: Жә, болды енді, қойындар! Бәрің де сау сиырдың боғы емессіңдер! Біреуге ақыл айтқанша, алдымен өздерінді жөндеп алмайсыңдар ма?!

Бұзау: Мө-ө! Не дейді, әй, мынау? Немене, біз сау болмағанда, сен өзіңше кереметпін деп жүрсің бе?!

Бота: Бәрімізді бірдемеге теңедің бе осы?

Балақай: Жә, доғарындар! Ол әншейін сөздің мәтелі!

Бұзау: Мәтел ме, бәле-бәтер ме, кім біліпті? Әйтеуір жылқы баласының желкөрік кеудесін керіп, бізді менсінбей келе жатқаны өтірік пе? Осылардың-ақ ызасы өтті! Ал, кәне, кімсің сен сонша? Сен де біз сияқты малсың!

Құлын: Охо-хо-хо! Мен жай мал емеспін! Мен жылқымын желден ұшқыр! Еркін даланың еркесімін! Ер қанаты тұлпармын!

Бұзау: Өзіңше ерекшемін деп мақтанып тұрсың ғой!

Құлын: Мақтанып тұрғам жоқ, мен бар болғаны шындықты айтып тұрмын!

Бұзау: Мақтандың, мақтандың! Ылғи мақтанасың! Бізге айтпасаң да, ішіңнен мақтанасың!

Бота: Иә, иә, әрі шауып бір мақтанасың, бері шауып бір мақтанасың!

Лақ: Мө-өө-өңкіп бір мақтанасың, аунап бір мақтанасың!

Қозы: Жал-құйрығыңды суылдатып бір мақтанасың...

Бұзау: Тұяғыңды зуылдатып бір мақтанасың! Мақтаншақсың, мақтаншақсың!

Құлын: Өтірік соқпаңдар, ей, қашан мақтандым?!

Қозы: Мақтаншақ, мақтаншақ!

Лақ: Мақтаншақ, мақтаншақ!

Алтын ноқта

Құлын: Қойсаңдаршы, ей, жайдан-жай күйдірмей! Бостан-босқа танауын таңқитып, болмашыға мақтана салатын мен бұзау емеспін ғой!

Бұзау: Біреуді қағытпасаң ішін кебе ме?

Құлын: Қағытып тұрғам жоқ, шындықты айтып тұрмын! Бұл дүниеде бұзау болмағаныма сондай қуанамын!

Бұзау: Әй, немене сонда, жылқы болу зорлық та, сиыр болу қорлық па? Көрер едім сиырсыз күн көргендерінді... Мен де мінгі, жегінді жылқы болмағаныма ризамын!

Құлын: Қысқарт енді! Бір теуіп танауыңды жапырайтып, аузыңды опырайтып тастармын, әйтпесе!

Бұзау: Келсең кел! Кеуденді тесік, қабырғанды есік қылып іреп берейін! (Екеуі жеңіл-желпі қағысып алып, шындап тіресіп кетеді).

Мысық: Қай жеңгенің менікі!

Ит: Осы батырлықтарың қасқыр келгенде қайда қалар екен?!

Лақ: Тамаша, тамаша!

Қозы: Араша, араша!

Балақай (құлын мен бұзауды зорға айырып): Жә, болды! Бәрің де онды-ақсындар!.. Тастандар араздықты! Ерегіскенде, бір-бірінді мұқатқанда, мұратқа жетесіндер ме? Қане, топтасып қайтайық ауылға, сендердің жарасып келе жатқандарыңды көрсе, енелеріңнің емшегі иіп қоя береді!

Төлдер (қосылып): Алақай! Алақай! Көп жаса, балақай! (Топтанып, шапқылап кетеді. Олар кетісімен қасқыр мен түлкі тасадан шығады)

Түлкі: Ой, батыр-екесі, жолымыз болатын сыңайы бар! Мына мақұлықтар әлдеріне карамай дүрдеараз көрінеді! Іштерінен ірткі шығып жатқанда жеке-жеке жайғастыру оп-оңай емес пе?!

Қасқыр: Иә, иә, тек сөзінді көбейтпей, тезірек реттейікші! Қарным қабырғама қабысып, ішегім ішегіме жабысып қалды! Бол, тез айт, қайсын жейміз?!

Түлкі: Тоқта, тоқта, батырым, аптықпа! Бұзау еті жылбысқы, ботаның еті сіңірлі!

Қасқыр: Лақтың еті шуаш-шуаш, қылшық-қылшық! Өзі тамағыңнан өткенше бақырып зәренді алады... тіпті, біразға дейін қарныңда да бақырып жатады! Шіркін, уыздай қозының еті-ай, уылжып тұрады-ау! Сүйегіне дейін... сілекейінді ағызады, кемік майының дәмі аузыңнан кетпейді!

Түлкі: Өй, ол немене, бітті-ақ! Оны сен жейсің бе, мен жеймін бе?

Қасқыр: Ар-р, енді қайт дейсің?

Түлкі: Жылқы етінен артығы жоқ, қазақтар бірдеңе біледі осы! Ана құлыншақайды соғып алсақ, қазақ болмағанмен, ғажап болар едік!

Қасқыр: Ой, оның әуресі көп! Жылқыны ұстап жығу – қиынның қиыны!

Түлкі: Басқасы оңай деп кім айтты? Анау бакташылары, әсіресе бөрібасар жүргенде ешқайсысына да жолай алмайсың! Ал, аңқау құлыншақты алдап-сулап, еліктіріп әкетуге болады!

Қасқыр: Қа-қа-қалай? Ыр-р, қарр-рным ашып барады, қар-рным ашып...

Түлкі: Қақылдама... жұртта қарын жоқтай... Тырс етпе! Кезі келгенде қанжардай азуларыңмен аңқау құлынның нәп-нәзік терісін дал-дұл айыруды біл!

Қасқыр: Ма-ма-мақұрр-р! Бір-рақ жылдамырақ, жылдамырақ!

Түлкі (әндете билеп):

Аңқау-аңқау төлдерді,

Аңқитамыз, алдаймыз,

Жылы-жылы сөздермен

Жүректерін жаулаймыз!

Хи-хи-хи!

Қасқыр:

Қарш-карш еткен тістерді,

Қорқ-қорқ етіп қандаймыз,

Жылы-жұмсақ жас етін

Жұлмалаймыз, жалмаймыз!

Ха-ха-ха!

Түлкі: Хе-хе-хе! Хи-хи-хи!

Қасқыр:

Арманымыз өмірдегі

Мыңдап малды сою ғой,

Күш жеткенін бүктеп жығып,

Тыңқиып тұрып тою ғой!

Ха-ха-ха!

Түлкі:

Милау қылып шеттерінен,

Малай етіп қою ғой,

Малайлыққа көнбеген

Момындарды біржола

Жер бетінен жою ғой!

Хи-хи-хи!

Қасқыр: Ха-ха-ха-рр! (Екеуі қойқаңдап, жауыздық биін билеп кетеді).

Екінші көрініс

(Қырда құлын ойнақтап жүр. Түлкі келеді).

Түлкі (құлынға ептеп, бұлғаңдап таялып): Ой, құлынчик... құлыншақай! Сен қандай әдемісің! Құйрық-жалы бұйра алтын, тұяқтары құйма алтын, шекелігі түйме алтын, сауыр еті сары алтын, бауыр еті бәрі алтын, ертегінің тұлпар тайлары да сендей-ақ болған шығар-ау, ә! Паһ, паһ, паһ, пай, пай, пай! Тұрысыңа болайын, тумысыңнан айналайын!!!

Құлын: Ой... рахмет сізге! Сіз кім боласыз?

Түлкі: Мен – түлкі тәтеймін! Мен сұлулықты сүйемін – өзің сияқты әдемі жаралғандарға көңілім құлап, дос болып жүремін. Өзім сондай сенгішпін, кейде тіпті тауықтың балапандарынан да алданып, айырылып қалған кездерім болды... түү, не деп кеттім өзі... олар менің сенімімді аяққа басты дегенім ғой. Сен әрине, көң шоқыған шібидің шөжесі емес, текті тұлпардың тұяғысың ғой, мені ренжітіп алмассың деп сенемін!

Құлын: О не дегеніңіз, түлкі тәтей! Сізді өкпелетсем есек болып кетейін!

Түлкі: О, өзің қандай сымбатты, сөзің қандай инабатты едің! Сыпайылыққа, сыйластыққа не жетсін жалғанда! Бірақ, айналаңа карашы, бәрі дөкір, надан! Бақырып, тамақтарын қырнап, жүрегінді тырнап, жүйкеңе тиіп сөйлейді!

Құлын: Дөп түстіңіз, түлкі тәтей!

Түлкі: Олар сені көре алмайды! Сенің сұлулығыңды, тұлпарлығыңды қызғанады, іштері қыж-қыж қайнайды! Амалдары жоқ, әйтпесе, көзіңді

Алтын ноқта

жояр еді! Сүрінгенінді аңдып, табалауға дайын жүрген жоқ па топастар!

Құлын: Түп-тура төбесінен басып тұрсыз!

Түлкі: Үйбай-ай десейші... сенің қасында ербиіп жүргендерін көргенде құрысып-тырыса қаламын осы! Әнебіреу лақ деген бар ғой... бақ-бақ еткен қайыршы, шуаш-шуаш кебенек, өзінше о да әжептәуір, ә, бір тал құйрығыңнан садаға кеткір! Ал, енді қозы дегенің барып тұрған ақымақ емес пе? Әйтеуір, тонға жарайтын терісі, бөстек болатын жүні демесен, оны жауып қой біржолата! Бұзауың анау, аузы көкке тисе болды, танауын таңқитып алып, төбеге шығып тайрандап, ешкімді танымай кетеді тантып! Бота деген... имек-имек, қиқы-жиқы, арбиған-тарбиған, рабайсыз ербиген бірдеңенің несін жақсы көреді екен адамдар? Осы ма сенің ортаң? Осы ма сенің қаны бір бауырың, жаны бір қауымың? Жоға, бәрі де бөтен, жат саған! Сенің орның бөлек бұлардан! Сен биіксің, сен кереметсің, сен ғажапсың!

Құлын: Рахмет, рахмет, түлкі тәтей! Бірақ, қайтемін енді?!

Түлкі: Қайткені несі? Мұндай жаман-жәутіктің арасында саған не бар? Сенің ортаң, сенің орның бұл емес! Кең дүние сенің еншің! Көсіл емін-еркін, құйғыт құмарыңнан шыққанша! Мен саған әлемді таныстырайын, жүр менімен бірге! Еркіндікке, кеңдікке, көкжиекке!!! Маған ерсең өкінбейсің, керемет сыйлықтарға да кенелесің, көр де тұр!

Құлын: Апырай, ә! Кетіп қалсам... балақай ұрыспай ма? Ренжімей ме маған?!

Түлкі: Оның ренжігені кімге дәрі? Ол неге саған ұрсуы керек, ә? Желдей ұшқыр, еркін жылқы баласы шаңына да ілесе алмайтын екіаяқты жануарсымаққа неге бағынуға тиісті, ә? Сен осыны ойладың ба? (Құлын басын шайқайды). Ә-ә, ойламасаң ойла! Аяр адамзатқа кіріптар болу – қорлық емес пе хас тұлпарға! (Құлын басын шұлғиды). Тарттық ендеше... тарпаңдар жортқан жапан түзге!!!

(Түлкі құйрығын бұлғап-бұлғап жіберіп, жөнеле береді, құлын сөлбірейіп ере береді. Сол кезде төлдер келіп қалады).

Бота: Өй, өй, құлын, құлыншақай, қайда барасың бізді тастап? Қу түлкінің құлқыны құрдым-құртпай тынбайды! Қайт кейін, қосыл өз үйіріңе!

Құлын: Ол қу емес, ол түлкі тәтей! Ол сондай жақсы! Ол маған көп-көп, әдемі сыйлықтар берем деді! Ал сендер бірге жүріп-тұрсаңдар да түк берген жоқсыңдар!

Түлкі: Мен мұндай тілалғыш тұлпар құлыннан түгімді де аямаймын!

Бота: Өй, құлыншақай, сен ақымақ болма, ол сені алдайды жылтырақтармен, бәрібір саған бізден жақын болмайды!

Құлын: Неге болмайды, болғанда қандай! Көре салып, жаны қалмай, жылы сөздерін аямай үйіп-төгіп жатыр... сендер маған мақтау сөздерінді де кимайсыңдар!!! Қайта кекеп-мұқап, шымшылап, ыза қыласыңдар!!!

Қозы: Қой, құлыншағым, қоя ғой! Ойнағанға сонша өкпелеп не болды? Қайт кейін!

Лақ: Қайта ғой, құлыншақ!

Бұзау: Өй, қойыңдаршы соны, сонша өбектеп, әлдеқандай ғып! Бізді менсінбей, кеудесін көтергенде тапқаны қу түлкі ме, қағанағы қарқ, сағанағы сарқ болғанын көрерміз әлі-ақ! О несі ей, сонша бұлданып... жалынып туыс болмаймыз, кетем десе, кетсін, арманына жетсін!!!

Құлын: Ал, кетемін, неғыласың! Осы саған ерегiскенде кетемін түлкі тәтеммен! Кеземін кең дүниені, көремін бүкіл әлемді! (Түлкі екеуі орғып-орғып, айнала құйғытып кете барады. Төлдер абдырап қала береді).

ЕКІНШІ СУРЕТ

Бірінші көрініс

(Иен дала. Аулақта шоқ-шоқ қайың, алыста жалтыраған көл. Құлын көсіле, айнала шауып, біресе алыстап, біресе жақындап, ойнақтап жүр. Түлкі мен қасқыр келеді).

Түлкі (қасқырға): Қарашы, қандай әдемі құлын! Осынау сұлулықты қан-жыны сорғалаған жемтікке айналдырып, асқазанға аттандырып жіберуге көз қия ма?!

Қасқыр: Қой ондайыңды! Жұтқынға жылымық сөз жүрмейді! Тезірек реттеп алайық күн жарықта...

Түлкі: Тиме! Қазір оны жейсің де қоясың, одан не пайда? Ал мен бұл құлынның жанын билеп алғым келеді! Егер ол барлық қандастарынан безініп, маған жан-тәнімен құлай беріліп, құдайдай табынса, міне, жеңіс деп соны айт! Сол сәтте, маған иланып, ұйыған сәтте жеп қойсақ, онда жылқы атаулы болашақта бізге бас шұлғып, бойсұнып тұрар еді! Қалаған уақытта араныңа үйірімен үйіріліп, қарныңа тобымен томпылдап құлар еді! Солай, қасқырым, әзірше тимейік, мен мұның миын біржолата айналдырып алайын!

Қасқыр: Байқа, біреудің миын айналдырамын деп жүріп, өзіңнің қайда айналып кеткенінді білмей қалып жүрме! Одан да орайы кеп тұрған олжаны оп-оңай соғып алып, керіліп жатқанымыз артық шығар-р-р!

Түлкі: Қу құлқынның қамынан басқаны білуші ме едің, батырым! Жалғыз бұл құлыншақай ғана емес, бүкіл әлемнің барлық төлдерінің жанын жаулап алсақ, олар бізге мойынсұнса, қандай ғажап болар еді!

Қасқыр: Жа-жа-жар-райды! Бір-рақ, жаман болып барамын! Жартысын жеп алып, қалғанын жаулап алсақ болмай ма?!

Түлкі: Ой, кеше, дүндік!

Қасқыр: Мейлі, не десең о де, мен мұны жеп қоямын!

Түлкі: Құлын, құлыншақ, құлынтай! (Құлын таяп келеді).

Көріп, біліп ал, түлкі тәтең болмаса, мынау сені сойдақ тістерімен соймақ болды емес пе?!

Құлын: Ой, түлкі тәтей, рахмет!

Қасқыр: Әй, мен неғып тұрмын ыржиып? Қасқырды түлкі тоқтатты деген не сұмдық! Жыныма тие берсе, құлынға қосып жәдігөй неменің өзін де соғып алармын! Ар-рр! (Атылып құлынға бас салады, құлын орғып кетеді).

Түлкі: Ойбай, қаш, қаш, құлынтай! (Құлын құйғыта жөнеледі, қасқыр қуып кетеді. Түлкі бұлаң етіп, бұтаға зып береді. Дүбір-дүбір шабыс, сатыр-сұтыр қуғын. Бір кезде қасқырды адастырып кеткен құлын келеді алқынып. Түлкі алдынан шығады).

Түлкі (құлынға): Ой, құлыншақ, тұяғыңнан айналайын от шашқан! Әлгі жауызды жер қаптырып кеттің бе? Ол қаныпезердің аштықтан басы айналып айналаға лағып кеткен шығар! Кел, кел бері, менің тілімді алсаң, жаман болмайсың! Сені дүниежүзілік көрмеге апарып, бүкіл әлемге көрсеткім келіп тұр! Сенің жал-құйрығың қанаттай, тұяғың болаттай! Сенің тынысың даладай кең! Сендей ерке, еркін құлынды бүкіл әлем білмеуі обал, ұят, маскара! Міне, қарашы өзің дұрыстап... Қазір сені кім біліп жатыр? Бір қалтарыс, қуыста қапа болып, қор болып, қуарып қала бермексің бе осылай?! Айналандағылар сенің қадірінді біле ме? Пішту! Бағаламақ түгілі, бақастанып, өздерін сенен артық санайтындарын қайтерсің?

Құлын: Иә, иә, түлкі тәтей! Солардың менімен бірдей саналып, тайрандағандары-ақ жыныма тиіп, жанымды жеп бітті!

Түлкі: Е-е, асылдың қадірін жасық қайдан білсін! Ендеше... соларға ерегiскенде, әлемдегі ең сұлу құлын деген атақты жеңіп алуың керек!

Алтын ноқта

Жеңіп алсаң... Ой-ой-ой! Бүкіл газет, теле-радио сенің артында жүрер еді. Барлық жерде сенің суретің! Жұрт сенімен суретке түсу үшін уыстап ақша шашар еді! Сен керіліп, аяқты сілтеп тастап, ортаға орғып шыға келгенде... барша жұрт жерді жара қиқулап, тебініп, алақандарын сартылдата соққанда, аспан асты, жер беті жаңғырар еді! Міне, бәлем бәсекелес бұзаусымақтарды сонда көрсе ғой! Сенің маңайыңа жолай алмай, қатты ұялып, бірер апта оттаудан қалар еді! Ал, сен атақ-даңқтың асқар шыңына шығып, қошеметшіл қалың топтың ортасында әрлі-берлі, әрлі-берлі ойнақтап жүргенде, ең алдымен кімді ойлауға тиіссің?!

Құлын: Ондай атты күн туса... әрине ең алдымен туған ел, кең даламды...

Түлкі: Ой, ой, ой! Сені сондай дәрежеге жеткізіп, атақ-даңққа бөлеген кім?!

Құлын: Сіз, тек қана сіз, түлкі тәтей!

Түлкі: Олай болса, сен тек қана мені ойлауға тиіссің! Міндеттісің! Мақта, мадақта түлкі тәтенді! Мақтағаның – еңбегімді ақтағаның!

Құлын: Ой, түлкі тәтей, сіз сондай мақтаншақсыз ба, немене?!

Түлкі: Иә, құлыншақайым, мақтаншақпын! Мақтаншақ болғанда, анау-мынау можантомпай бөспе емес, нағыз мақтаншақтың өзімін! Есіңде болсын, жан-жануар да, әсіресе адамзат та жылы сөзді, мақтағанды жақсы көреді! Жұмыстың бәрін де мақтан үшін істейді! Өзің ойлашы, мақтанбасаң, жұрт сені мақтамаса, тіршіліктің керегі не?! Өмірдің мәні – мақтануда! Шыныңды айтшы, сен де мақтағанды жақсы көресің ғой, ә?!

Құлын: Әрине, түлкі тәтей! Әсіресе, әлемнің ең әсем құлыны деген атақты жеңіп алған соң, әлгі жаман-жәутіктерге шекемнен бір қарасам... Жұрттың бәрі менің маңыма үйіріліп, жалбақтап жатқанда, олар елеусіз, ескерусіз бір шетте үрпиіп тұрса, бәлем! Мен мұрынымды

шүйіріп өте шықсам... Байғұстардың іштері күйіп, шерменде болса, шіркін! Ой-дойт, эне, өмір деп соны айт!

Түлкі: Өте дұрыс айтасың! Міне, өмірдің құнын жаңа түсініп, өзім сияқты боп келе жатсың! Иә, біреулерден артық болмасаң, кеуденді соғып, күмпілдеп тұрмасаң, біреулерді кем тұтып, кекеп-мұқап жүрмесең, өмірде не қызық бар?! Ал ендеше мақтануға дайындала бер! Бұрынғың бұрынғы ма, нағыз мақтаныш алда! Тек қана сол биікке түлік боп емес, түлкі боп жеткенінді ұмытпа!!!

Құлын: Айтқанына құлдық, тәтей! Бәрі сіздің арқаңыз, тәтей!

Түлкі: Тіліңнен сол тәтелеген... Сен төрт түліктің бірісің ... мен түлкімін... Бірақ қандай бөтендігіміз бар? Түлік деген сөздің қайдан шыққанын білесің бе? Түлкіден шыққан! Яғни, түлкі мен түліктің түбі бір деген сөз! Демек, сен екеуміздің қанымыз да, жанымыз да бір! Ендеше, жан-жануар мен жыртқыш деп бөлетін дәнеңе жоқ, бәріміз де бір хайуанаттан тараймыз! Олай болса, сен, төрт түлік баласы, түлкіні түп атам деп танысаң, тәңірідей табынсаң, мол бақытқа кенеліп, шын мұратқа жетер едің! Сен негізінде түлік емес, түлкі атануың керек!!! Солай ма, солай емес пе, құлыншағым?!

Құлын: Солайы солай сияқты...

Түлкі: Күмәнің болмасын! Жаралама жүрегімді! Өзің-ақ айтшы, көрдің ғой көзіңмен, ішінде жүрдің ғой, төрт түліктің бірі болған жақсы ма, түлкі болған жақсы ма? Мәймөңкелемей кесіп-пішіп бір-ақ айт... осыдан қателесем, осы жерде сеспей қата қалайын!

Құлын: Әрине, түлкі болған артық!

Түлкі: Ой, айналып қана кетейін сол! Тура жолды енді таптың! Бәріміздің түбіміз бір түлкі! Сондықтан бас-басымызға би, бет-бетімізге үй болғанды қою керек! Қозы-лағың маңырап, бұзауың мөңіреп, азан-қазан, у-шу болатын дәнеңе жоқ, тәп-тәтті түлкінің тілімен сөйлесендер, бір-бірімізді қиналмай ұғар едік! Жер ортақ, ауа ортақ, су ортақ, ай мен күн ортақ! Олай болса, тіл де ортақ, тілек те ортақ болу

Алтын ноқта

керек қой! Түлкі тілмен сөйлеп, түлкі тілекпен өмір сүретін жаңа кезең келген жоқ па, құлынтайым... тойыс, түлкітайым!

Құлын: Келгенде қандай!

Түлкі: Кел, кел, қосылып бір шырқайықшы шыр көбелек айналып... шырқ үйіріп дүниені... Жасасын түлкілік!

Құлын: Жасасын түлкілік!

Түлкі: Бөлінетін дәнеңе жоқ! Түп атамыз бір түлкі!

Құлын: Түп атамыз бір түлкі!

Түлкі: Түлік емес, түлкіміз! Түлік емес, түлкіміз!

Құлын: Түлік емес, түлкіміз! Түлік емес, түлкіміз!

Түлкі: Мен түлкімін, түлкімін... Кереметтің кілтімін, түп атасы мен болам, жан-жануар жұртының!

Құлын: Мен түлкімін, түлкімін!

Түлкі: Мен түлкімін, түлкімін... Келші, келші бермен... күні ертең барша әлемге жарқырап көрінші! Мен саған сірі қайыстан жасалған, алтынмен апталған, күміспен күптелген керемет ноқта сыйлаймын! (Бір қуыстан суырып алып, құлынға алтын ноқта салады. Ноқтаның шылбыры шұбатылып, сүйретіліп жүреді). Міне, сәнің жаңа келді! Осылай жарқырап жүріп, дүниежүзіне түгел түлкі тұқымын танытшы бір! Жасасын түлкілік! Мен түлкімін, түлкімін! Кереметтің кілтімін!

Құлын: Мен түлкімін, түлкімін!

Түлкі: Кереметтің кілтімін! Түп атасы мен болам, жан-жануар жұртының! Мен түлкімін, түлкімін!!! (Құлын екеуі қосыла әндетіп, билей басып кетіп барады).

Екінші көрініс

(Таулы, тасты жер, сирек тоғайдың арасы. Балақай мен ит құлынды іздеп жүр).

Балақай:

Құлыншағым, ботақаным,
Қозы-лағым, бұзауқаным,
Мен сендермен егіздеймін,
Сендер барда мен күштімін,
Таусылмайтын теңіздеймін,
Елге қорған бола алмайтын
Нашар бала дегізбеймін,
Мал-жанға ие бола алмасам,
Бұл дүниеден нені іздеймін,
Сүп-сүйкімді төлдерімді
Жауыздарға жегізбеймін!!!

Ит:

Қарап тұрып қиямыз ба
Адалдықты арамьға,
Құлыншақты бере алмаймыз
Аш қасқырдың аранына,
Ит екенім рас болса,
Елдің шетін бастырмаймын
Залымдардың табанына!

Балақай:

Қайдасың, сен құлыншағым?

Бота тірсек, күпшек саным,

Сен жоғалсаң боз даланың

Болашағы – бұлдыр сағым,

Қайт ауылға, құлыншағым?!

(Ит екеуі құлынды іздеп кетеді. Іле-шала бота, бұзау, қозы, лақ, мысық келеді).

Бұзау: Қайдағы бір есі жоқ құлын үшін несіне мұнша әуре боламыз? Кеткен өзі... Керек болса, өзі қайтып келсін!

Бота: Олай деме! Басына іс түскенде достарды құтқарып алу парыз!

Бұзау: Е-е, құтқарып алатындай оның басына не күн туыпты? Өзі емес пе тілеп алған... Көрсін енді... рахатын! Сол үшін сары далада сандалып, тау асып, тоғай кезгеніміз жетер!

Бота: Ойбай-ау, сонда құлыншақайды қорқауларға қор қылып қоймақпыз ба? Тапсаңшы бір амалын мысық -екесі!

Мысық: Жә-ә, абыржымандар! Алды-артын ойлап алмай, асығып жасаған әрекет жарға жығады! Тас қараңғыда тышқанның тысыр еткенін қалт жібермей, көзді ашып-жұмғанша қағып түсетін жолбарыстай жылдамдығым алдамаса, өне бойыммен сезіп тұрмын, аңқау құлын алданып, адасып жүр! Оны айлакер түлкінің арбауынан арашалап, айықтырып алуымыз керек! Әйтпесе, болашақта бүкіл түлік атаулы түлкіге тәуелді болып қалуы мүмкін! (Әндетіп):

Құлан жортқан құба жондар,

Марал ішкен қақтың суы,

Жапан түзде ащы жусан,

Қыр астының қызғалдағы,

Құтқар, құтқар құлыныңды!

Қозы:

Қасиетті Қамбар ата,
Шопан ата, Зеңгі баба,
Сексек ата, Ойсылқара,
Жанды-жансыз бар ғаламды,
Жаратушы хақ-тағала!

Төлдер (қосылып): Құтқар, құтқар құлыныңды!

Бота:

Атыраудың кең айдыны,
Өр Алтайдың ер айбыны,
Алатаудың атырабы,
Қаратаудың топырағы!

Лақ:

Ұлытаудың ұлылығы,
Көкшетаудың сұлулығы,
Маңғыстаудың берендігі,
Дарияның тереңдігі!

Бұзау:

Түркістанның түмен бабы,
Сарыарқаның ақ самалы,
Жел тараған ақ селеуі,
Ен даланың қуат күші!

Алтын ноқта

Төлдер (қосылып): Құтқар, құтқар құлыныңды!

Мысық:

Айдың нұры сүттей саулап,

Күннің нұры оттай лаулап,

Пәлекетті аластай көр,

Жастың жанын алған жаулап!

Төлдер (қосылып):

Құтқар, құтқар құлыныңды!

Құтқар, құтқар құлыныңды!!!

(Алтын ноқтасын сүйретіп, құлын келеді).

Құлын: Өй, сендер кімді құтқарып жатсындар? Алдымен өздерің құтылып алсаңдаршы. Мен үшін бастарың қатпай-ақ қойсын! Менің жағдайым жақсы! Енді біраздан соң түлкі тәтей мені бүкіл әлемдік көрмеге апарады! Мен онда бүкіл түлкі баласының намысын қорғап, даңқын шығарамын!

Бұзау: Мә-әә, сен жылқы атыңды түлкі атына ауыстырып алғансың ба?

Құлын: Түлкі деп, түлік деп бөлінетін дәнеңе жоқ, бәріміздің түбіміз бір хайуанат! Мен енді түлкі болып тәтті тіршілік кешіп, думанды дәурен сүремін!

Мысық: Түлкі емессің, түліксің!

Қозы: Түлкі емессің, түліксің!

Құлын: Оны өзім де білемін! Бірақ, түліктен гөрі, түлкі боп жүрген артық екенін енді түсіндім!

Мысық: Сен түлкі болсаң, мен ит болып кетейін! Атағыңды түлкі боп шығарамын деп күлкі болма! Жылқы боп шығар атыңды!

Бота: Түлкі емессің, жылқысың!

Лақ: Жыртқыш емес, момынсың!

Бұзау: Қорқау емес, құлынсың!

Құлын: Мейілдерің... Мен бәрібір алған бетімнен қайтпаймын!
(Балақай келіп, құлынды құшақтай алады).

Балақай: Құлыншағым, құлыным! Таста бәрін! Өкпе-реніш мұратқа жеткізбейді. Татуласып, жарасып елге қайтайық! (Төлдерге): Сендер де құлынды кінәләмандар... мақтандың деп. Одан сендердің түктерің кетіп, қылдарың қисая ма?! Қайта, бір достарың өзін керемет санаса, сендер оған іштарлық қылмай, қуанындар! Бейшарамын деп, сүмірейіп тұрса, қайтер едіңдер?! Бәріміздің де мақтануға хақымыз бар, әркім өз орнында тамаша, өзінше керемет!!!

Бұзау:

Кереметпін мен дағы,

Кереметсің сен дағы,

Кеуде қағып өзгені,

Кемсітпесең болғаны!

Балақай: Тура айтасың, бұзауқаным! Біреуді кекеп-мұқамай-ақ өздеріңше керемет бола берсеңдер, дәнеме пәле жоқ!

Құлын: Бірақ, мені қатар жүргенде қадірлемедіңдер...
Бағаламадыңдар!

Мысық: Ой, ой, құлын, ой, құлын, ондайыңды қой, құлын! Әркім өзінше жайылып жүрген жоқ па?! Басқалар бұл дүниеге сені бағалау үшін, сені мадақтау үшін, сенің әуеніңе төңкерілу үшін жаралып па? Сен өзің кімді бағалап қарық қылдың, ә? Сондықтан, бір-бірімізге бұлданбай, өкпелеспей, бекерге кінәласпай, әрқайсысымыз өз орнымызда, өз міндетімізді абыроймен атқарып, көп мақтана бермей, кішіпейіл болсақ, ең кереметі сол шығар, ә мияу, мияу?!

Алтын ноқта

Балақай: Өте дұрыс, данышпан мысық! Бірақ бір-біріңнің қадіріңді білген де жақсы!

(Балақай құлынды құшақтай бергенде, сып етіп, түлкі келеді. Құлын абдырып қалады).

Түлкі: Немене сонша дүрлігіп бәрің... Жүйріктің жолын кескелі жүрсіндер ме? Жоқ оған тоқтамаймыз... жарқыраймыз жұлдыз болып жалғанда!!!

Мысық: Жап аузыңды, жәдігөй неме! Түп-түқиянымызды ту-талақай ғып, түп атамызды түлкіден таратып, төрт түлікті түлкі ғып жібер деген кім саған?!

Түлкі: Ойбай, тақсыр мыс-еке, мен жамандық ойлайды дейсің бе? Іздегенім – ізгілік, жоқтайтыным – жақсылық, аңсағаным – адалдық пен әділдік! Татулық – тіршіліктің тірегі! Мен төрткүл дүниенің тұтастығын, туысқандығын ойлаймын. Быт-шыт болып бөлінбей, тұтас түлкі қауымы болып тәтті өмір сүрген қандай тамаша!

Мысық: Тілің майда, ойың қайда! Сол үшін бәріміз түлкі болмай, түлік болсақ қайтеді, ә?!

Түлкі: Жо-жоқ, мен түлік болғым келмейді! Мен – түлкімін, түлкі болып қала беремін!

Балақай: Ә, сонда немене, түлкі болу жақсы да, түлік болу жаман ба? Сенің туысқандығың мен теңдігіңнің тамыры белгілі болды!

Мысық: Ең дұрысы, хақ тағала қалай жаратса, солай қала берейік те! Қолдан қауым жасайтын сен құдай емессің ғой! Әркім өз орнында, өз қалпында жүріп-ақ, бір-біріне тіл тигізбей, ноқта кигізбей, тең дәрежелі дос болғанға не жетсін!

Балақай: Көрдің бе, құлыншағым?! Арманыңа түлкі боп емес, тұлпар болып жетесің әлі-ақ! Қосыл үйірге, тарт алға!

Түлкі: Тимендер оған! (құлынға) Алданба надандардың сөзіне! Ұмытпа түлкі тәтеңді! Тастама алтын ноктанды! Алтын нокта! Айрықша артықшылық белгісі! Бұларда жоқ! Өздерінде жоқ болған соң саған да қимайды! Сен жай құлыншақ емессің! Сен алтын нокталы ерекше құлыншақсың! (Құлын әрі-сәрі болып, толқып тұр).

Мысық: Азат басыңды қор қылма! Қайыс болсын, шынжыр болсын, алтын-күміс болсын, бәрібір – ноктаның аты нокта! Жылтыраққа алданып, жұртыңнан безе көрме!

Түлкі: Олай емес! Жұрттың қолы жетпей жүрген алтын әшекей – әсем байлық өзі келіп басына қонып тұрғанда, үркітіп ақымақ болма! Жүр кеттік менімен бірге!

Бота: Босат басыңды алдамшыдан! («Таста!», «Кеттік!» деп, бұлар у-шу болып жатқанда, құлын алтын ноктаны жарқыратып, желіп-желіп жүреді. Біресе төлдерге, біресе түлкіге жақындап, екі жағын қимай, іштей арпалысып, қиналады. Бәрі де құлынды өзіне тартып, ықылас білдіреді. Сол кезде жан түршіктіре «ар-р!» етіп қасқыр атылып шығады. Бәрінің зәресі ұшып жан-жаққа бытырай қашады. Қасқыр құлынды қуа жөнеледі. Апыр-топыр, сарт-сұрт, жарқ-жүрк. Құлын шынғыра кісінейді, қасқыр айбаттана ырылдайды. Шапшаң, епті құлынды ұстай алмай, әбден әуре болады. Бір кезде алтын нокта сүйретілген шылбыры бір түбіртекке ілінеді де қалады. Қасқыр шылбырдан ұстай алып, табандап тартып, жақындай бастайды. Төлдер күйініп, түлкі шаттанады, құлын аспанға шапшып әлек болады).

Қасқыр: Ап-п, бәрекелді, алтын нокта! Алтын нокта! Ажал болып оратылдың, талай-талай миы жоққа! Е-е, аңқау құлыншағым, жылтыраққа құмар едің... жылтырайсың қазір... Жалтыратамын мен сені! Жарқыратамын күллі әлемге... жарып салып! Жар сал, кәне жалғанға, мен керемет, көркем құлынмын деп... Мақтан, мақтана ғой... мақтанға әуес едің, мақтаймын мен сені! Жал-жаясы қандай жұмсақ, балдай тәтті, қазы-қартасы тіл үйіреді... таңдайыңнан дәмі кетпейді деп мақтаймын мен сені! (Ашынған төлдер,

Алтын ноқта

мысық, балақай қасқырға қорқа-қорқа жақындап, жабыла кетеді, төмпештеген болады. Қасқыр «ар-р!» деп бұлқынғанда бәрі жан-жаққа ұшып кетеді де, қозғалмай жатып қалады. Қасқыр ырылдап, түлкі қутындап, құлынға қарай жақындай береді. Шырқыраған құлынды енді жарады-ау дегенде оқша атылып ит келеді де, қасқырды қағып кеп жібереді. Қаңқ етіп домалап кеткен қасқыр қайта ұмтылып, итпен біраз шайқасады. Мысық түлкімен алысып-жұлысып кетеді. Төлдер қиқулап «бас, бас!», «алып соқ!», «алақай, алақай!» деседі. Сол кезде құлын алтын ноқтаны басынан сыпырып алып: «Ноқталарың да өздеріне, мақтағандарың да өздеріне!» – деп, түлкі мен қасқырға қарай лақтырып жібереді. Әлі де болса қарсыласып тұрған түлкі мен қасқырға алтын ноқта оратылып қалып, екеуі оны шұбатқан күйі собаландап қаша жөнеледі. Төлдер: «Бізге дегендерің өздеріне! Өздеріне! Жасасын азаттық! Жасасын нағыз теңдік! Жасасын шынайы достық!!!» деп, қиқулап шығарып салады! Балақай бастап, барлығы қол ұстасып, татулық, туысқандық, теңдік, азаттық рухындағы дала биін билейді).

Соңы. 2002 жыл.

Сырғанақ

Қатысушылар:

Баян ата

Тайбек – немересі

Сайраш – көрші қыз

Доскен – көрші бала

Зәкен – көрші бала

Әйкен – көрші қыз

Қанат – Зәкеннің әкесі

Сара – Әйкеннің шешесі

Бірінші көрініс

Қыстың алғашқы күні. Қала. Зәулім үйдің ауласы. Қалың қар жауған. Дүние аппақ. Асыр салған бір топ баланың даусы төңіректі жаңғыртады.

Тайбек: О-о! Қандай аппақ қар!

Сайраш: Ақша қар!

Доскен: Күміс қар! (Уыстап алып, ауыздарына салып көреді).

Сайраш: Өзі аппақ!

Тайбек: Өзі сұп-суық!

Доскен: Өзі тәп-тәтті!

Сайраш: Қандай керемет қар! (Бәрі қосылып, секіріп әндетеді).

Сайраш:

Ақша қар, ақша қар, ақша қар,

Керемет әдемі, аппақсың,

Тайбек:

Алты рет айналсам әлемді,

Дәл сендей аппақты таппаспын!

Доскен:

Аспанда қалқыған ақша қар,

Үлпілдек, ғажайып тазасың,

Сайраш:

Жел мініп, алысқа жол тартпай,

Неліктен сен жерге жауасың?!

(Бәрі қосылып): Ақша қар, ақша қар, ақша қар!

Баян ата келеді.

Баян ата: О-о, балапандар, балпанақтар, балақайлар, алақайлар! Ақша қар сендерге қыстың сыйы! Оның да өз қызығы бар! Біз бала күнімізде доптаяқ ойнап, сырғанақ тебетінбіз! Ал сендер айпат пен айпоннан шықпайсыңдар! Байқандар, балақайларым-алақайларым, батсап-матсап деп қақсап жүргенде, оқудан ақсап қалмаңдар! Ютуп-мұтып, миларынды мытып, біржолата жұтып қоймасын! Одан да бір мезгіл далада асыр салып ойнасаңдар, қандарың тарап, бұлшық еттерің шынығады! Шымыр болып өсесіңдер! Қыстыгүні аязбен алысып, боранмен жарысып, сырғанақ тепкен қандай керемет!

Тайбек: Алақай! Ата, ата! Бізге сырғанақ істеп берші!

Сайраш, Доскен (жарыса шулап): Сырғанақ! Сырғанақ, Баян ата! Баян ата, сырғанақ!

Баян ата: Охо! Баян ата, Баян ата! Қандай қызық баласыңдар, ә? Сонда мен бейнеттеніп тер төгуім керек екен, ә? Ал сендер сырғанақ теуіп, қызығын көрулерің керек екен, ә!? Бұл дұрыс бола ма, балапандар?!

Сайраш: Сіз де бізбен бірге сырғанақ теуіп ойнаңыз!

Доскен: О-о, Баян ата, қалай күшті болар еді!

Баян ата: Ойхой, мен сырғанақ теппегелі жарты ғасырдан асып кетті! Әбден ұмытып қалыппын!

Сайраш: Ал біз сізге үйретеміз қалай тебуді, Баян ата!

Баян ата: Ой-буй! Сендермен сырғанақ тебемін деп, белім ирелендеп, кәрі сүйегім шашылып, жатсам ғой қарға көміліп... Әжелерің әжуалап:» Бә-йән-н әтә, Бә-йән-н әтә, сырғанақтан тәй-ғән-н

ата, шәйінді ішіп, жаның бакпай, қарға кірдің қайдән-н, әтә-ә!» – деп, күлмей ме, әбден!

Доскен: Күлмейді!

Сайраш: Күле алмайды!

Тайбек: Өйткені, әжеге де тепкіземіз сырғанақты!

Доскен: Құласандар, екеуің бірге құлайсындар!

Сайраш: О-о! Ата мен әжені аппақ қарға аунатамыз!

Баян ата: Мәссаған! Біздің кемпірді сырғанақ тебуге көндіре алсаңдар, жарайды! Мен сендерге сырғанақ жасап берейін! Сендер оны қыс бойы тебіндер! Бірақ, ол үшін еңбек ету керек! Бәрің бір кісідей жұмылып, маған көмектесіндер! Қане, сен күзетшіден күрек алып кел! Сен шелек алып кел! Мына жерге қарды үйеміз! Көп болып келісіп істеген жұмыс жемісті болады!

Барлығы қуанып, әндетіп, шуылдап жүгіріп кетеді. Әп-сәтте құрал-саймандарын, ойыншық күректерін сайлап, қызу жұмысқа кіріседі.

Сырғанақ, сырғанақ, сырғанақ,

Зулайтын, зырлайтын сырғанап,

Қар үйіп, су құйып, қатырып,

Сырғанақ жасаймыз бір ғажап!

Баян ата бас болып, әндетіп жүріп, ауланың бір шетінен бастап қарды биіктетіп үйеді. Зәкен мен Әйкен келеді. Қолдарында сырғанақ тебетін пластмасса қалақтары бар. Екеуі ай-шай жоқ үюлі төбеге беттейді.

Тайбек: Әй, тоқта, тоқта! Сендер қайда барасындар?

Зәкен: Мен сырғанақ тебемін!

Әйкен: Мен де тебемін!

Алтын ноқта

Баян ата: Тұра тұр, қарағым! Әлі тебуге болмайды! Әуелі қарды үйіп, үлкен төбе жасап алайық!

Екеуі шегініп, кекірейіп қарап тұрады. Баян ата мен балалар үйілген қарды нығыздап, ұзынша жол сала бастайды.

Зәкен (айналсоқтап): Енді тебуге бола ма?

Баян ата: Болмайды! Қарды нығыздап болғасын, су құямыз!

Әйкен: Содан кейін тебуге бола ма?

Баян ата үндемей, үйме қарға шелекпен су құяды.

Зәкен мен Балкен (бір айналып келіп): Енді тебуге бола ма?

Баян ата: Асықпа дедім ғой сендерге! Су түнімен қатып, мұз болады. Таңертең сырғанақ дайын болады!

Әйкен: Таңертең? О-о, қалай ұзақ күту керек!

Зәкен: Ал мен қазір тепкім келеді! (Сырғанаққа шығуға ыңғайланады).

Баян ата: Тоқта, тоқта! Мұз әлі қатқан жоқ, қоймалжың қарды езіп, текке бүлдіресіңдер бәрін!

Әйкен: Фу-у, менің ішім пысты! Сырғанақ тепкім келіп тұр!

Зәкен: Мен немене, сендерді күтіп тұруым керек пе осылай?!

Тайбек: Күтпесең, кете бер! Сені ешкім ұстап тұрған жоқ!

Баян ата: Асықпаңдар, балалар, ешқашан асықпаңдар! «Сабыр түбі – сары алтын» деген аталарымыз! Апыл-ғұпыл жұмыс, оп-оңай жеміс болмайды! Келіндер, қазір барлығын әдемілеп жасап алсақ, ертең рахаттанып ойнаймыз! (Зәкенге күрек ұсынады): Қане, балам, ана жердің қарын күреп жібер!

Зәкен (кекірейіп): Мен?! Қар күрейді?! Фу! Күреңдер өздерің керек болса!

Әйкен: Біз сендерге қар күрейтін аула сыпырушы емеспіз!

Тайбек: А-а?!

Доскен: Мыналар не деп тұр?!

Сайраш: Немене, сонда, қар күреген біз ақымақпыз ба сендерше?!

Баян ата: Әй, шырақтарым! Бұл сырғанақ өздерің үшін ғой! Ертең қызығын да өздерің көресіңдер!

Зәкен: Иә, көреміз!

Әйкен: Сырғанақ тебеміз!

Зәкен: Бірақ қар күремейміз!

Доскен: Сендер қандай қызық баласыңдар? Сырғанақ тепкілерің келеді, ә?

Зәкен: Иә!

Әйкен: Тепкенде қандай!

Сайраш: Бірақ, жұмыс істегілерің келмейді, ә?!

Зәкен: Жоқ!

Тайбек: Онда сырғанақ та теппейсіңдер!

Зәкен: Оны көрерміз әлі!

Тайбек: Көрсек көрерміз!

Баян ата: Мейілдерің, шырақтарым! Қар күремесендер, күремеңдер, бірақ, бөгет болмай, кейін тұрыңдаршы өзі! (Бәрі жұмысты жалғастыра береді. Жұмысты аяқтар-аяқтамастан Зәкен төбеге шықпақшы болады).

Зәкен: Міне, қараңдар! Мен бірінші болып тебемін сырғанақты!

Тайбек: (Мұндай әділетсіздікке күйіп кетіп, Зәкенді итеріп жібереді): Жоқ, бірінші болып мен тебемін! Менің атам жасады сырғанақты!

Зәкен: Жоқ, мен біріншімін!

Алтын ноқта

Тайбек: Мә! Саған мүлде тепкізбейміз!

Зәкен: Неге?

Тайбек: Еңбек етпеген кісіге сырғанақ тебуге де болмайды!

Зәкен: Тебемін дегесін тебемін!

Тайбек: Теппейсің!

Зәкен: Өй, кетші былай!

(Екеуі ұстасып, жұлқыса бастайды).

Баян ата (оларды айырып жібереді): Токта, тоқтаңдар! Таласпаңдар босқа! Татулықпен ойнасаңдар, бұл сырғанақ көктемге дейін бәріңе де жетеді!

(Тайбек тіл алып, тоқтайды. Зәкен мен Әйкен бұртиып, аулақтау барып, бой тасалап тұрады).

Баян ата: Ал, балалар, бүгінге осы жетеді! Ертеңге дейін сырғанағымыз сақиып қатып қалады! Содан кейін құмарларың қанғанша сырғанайсыңдар!

(Бәрі шелек, күректерін алып, тарап кетеді. Сол кезде Зәкен мен Әйкен тасадан шығып, ұрлана басып сырғанаққа келеді).

Зәкен: Бәрібір біз бірінші болып тебеміз!

Әйкен (ақырын, ұрлана шаттанып): Алақай, алақай! Біз – біріншіміз!

(Екеуі төбеге шығып, сырғанақ тебе бастайды. Қатпаған қоймалжың қар сырылып, ойдым-ойдым болып, сырғанақ бұзылып қалады. Екеуі сырғанақтың әлі қата қоймаған қоймалжың кесектерін аяқтарымен тепкілеп, шашып-шашып тастап, үйлеріне қарай зытады).

Екінші көрініс

Таңертең сырғанақ теппекші болып жүгіріп келген Тайбек, Доскен, Сайраш үшеуі шашылып жатқан сырғанақтарын көріп, айғай салады.

Сайраш: Ойбай! Анаң қарандар...

Доскен: Мәссаған! Масқара болды ғой!

Тайбек: Ата! Біздің сырғанағымызды бұзып кетіпті!

(Баян ата келеді. Үндемей, басын шайқап, ойлана қарап тұрады).

Сайраш: Баян ата! Бұл – Зәкен мен Әйкен!

Доскен: Түнде келіп, бұзып тастаған ғой, Баян ата!

Тайбек: Ерегісеп, қасақана істеген! Олардың сазайын беру керек!
(Баян ата үндемей, сырғанаққа қарап, ойланып тұра береді). Ата, ата!
Ата деймін... Неге үндемей тұрсың?!

Баян ата: Үндегенде не істеуім керек?! Байбаламдап, бақыра берген жақсы емес! Не нәрсеге де сабыр керек!

Тайбек: Жарайды, біз сабырлы болайық... Бірақ, сабыр бізге сырғанақ болмайды ғой!

Сайраш: Ал біздің сырғанақ тепкіміз келеді!

Доскен: Сондай күшті тепкіміз келеді!

Баян ата: Онда не істеуіміз керек?

Тайбек, Сайраш, Доскен (шу етіп): Сырғанақты жөндеу керек!

Баян ата: О-о, міне дұрыс айттындар! Ал, ендеше ... кеттік!

(Барлығы қосылып, сырғанақты қалпына келтіруге кіріседі).

Сырғанақ, зуылдап сырғанап,

Тебеді қуанып жүз бала,

Қайтпаймыз қиын деп жұмыстан,

Керегі қайрат пен мұз ғана!

(Бәрі жабылып, әндетіп жүріп, қарды қайта үйіп, су құйып тастайды).

Алтын ноқта

Баян ата: Ал, балдар, бүгін аяз екен, сырғанақ казір-ақ қатып қалады! Сендер сәлден кейін тебе беріңдер! Ал, мен үйге барайын! Әжелеріңнің шайы дайын боп қалғанын мұрыныммен сезіп тұрмын! (кетеді).

(Балалар бір-біріне ымдап, бір бұрышта тығылып, аңдып тұрады. Екінші жақтан ұрлана басып Зәкен мен Әйкен келіп, сырғанаққа жақындай бергенде, Тайбек, Сайраш, Доскен үшеуі алдарынан шыға келеді).

Доскен, Сайраш (жарыса): Әп, бәлем! Ұсталдыңдар ма!

(Зәкен мен Әйкен сасқалақтап, шегініп, үндемей тұрады).

Тайбек (Зәкенге шүйлігіп): Әй, Зәкен, неге бұздың біздің сырғанағымызды?!

Зәкен: Сен бізге тепкізбеймін деп едің ғой... Ал, ендеше, тепкеннің қандай болатынын көр!

Тайбек: Ах, оңбаған!

(Тайбек пен Зәкен төбелесе кетеді. Кинодан көргендерін істеп, алыстан секіріп, бір-біріне тигізбей, тигізе алмай тебіседі. Ұрмақ болады. Доскен мен Сайраш: «Тай-бек! Тай-бек!» – деп, ұрандайды айнала. Сөйтіп жүргенде Тайбектің қолы Зәкеннің бетіне тиеді. Анау өкіріп жылап, үйіне қарай жүгіріп кетеді).

Сайраш: Ура-а! Алақай!

Доскен: Біз жеңдік!

Тайбек: Сырғанақты бұзғанның сыбағасын бердік! (Үшеуі мәз болып, әндетіп, сырғанақ тебе бастайды).

Сырғанақ, сырғанақ, сырғанақ,

Асыр сап, зырлаймыз сырғанап!

Аязда тоңбаймыз, ойнаймыз,

ҚЫЗЫҚ ҚОЙ ҚЫСТАҒЫ БІР ҒАЖАП!

(Әйкен қызығып, сырғанақ тебуге ыңғайланады. Үшеуі оны қағып-соғып: «Әйкөн-Мәйкөн, Әйкөбас-Мәйкөбас!» –деп, мазақтап, итермелеп, сырғанаққа жолатпайды).

Әйкен (ызаланып): Тұра тұрындар, бәлем! Мамама айтам! Кешке жұмыстан келгесін сендерге көрсетеді! (Кетеді).

Сайраш: Айта бер! Өсекші!

Доскен, Тайбек: Өсекші! Өсекші!

Сайраш: Біз де айтамыз!

(Үшеуі әндетіп, рахаттана сырғанақ тебе береді. Біраздан соң Сара келеді).

Сара (айқайлап келеді. Әйкен артында): Өй, өңкей жүгірмек, көгала! Сырғанақтарыңды сирағыммен сырып тастайын ба осы! Сыпырғышпен сыпыра салайын ба, ә! (Екпіндеген бойы, сырғанақты бір тебеді. Қатқан мұз бұзылмайды. Сара ауырған аяғын сипалап, секендеп, «ойбайлап» жүреді. Балалар сырғанап түскен жерлерінде қозғалмай отырып қалады). Ах, оңбағандар! Сендердің сырғанақтарына дейін сұмырай! Менің Әйкөніме сырғанақ тепкізбей жүрген қайсың қане? Кім оны жылатып қуып жіберген, ә? Айтындар, қане, жандарың барында! Сен бе? Жоқ әлде сен бе? Әлде бәрің жабылып жәбірлеген шығарсындар? Ә-әп, бәлем! Қыр арқаларыңды қармен ысқылап, беттеріңді боранмен үшкірейін бе? Көздеріңе көк мұз қатырып, аяқтарыңды аязбен үсітейін бе осы, ә! (Үшеуі дымдары шықпай жаутандап отырғанда, Әйкен арқаланып, қыр көрсете сырғанақ тебеді). Міне, міне, менің Әйкөнім-Мәйкөнім, Әйкөбасым-Мәйкөбасым қандай әйбәт сырғанады! Тура әлемпия чемпионы сияқты емес пе, ә?!

(Осы кезде Баян ата келіп қалып, Сараның сөзін сабырмен тыңдап тұрады).

Алтын ноқта

Баян ата: Жеңімпаз болу үшін аянбай еңбек етіп, тер төгу керек! Ал, сіздің Әйкөн-Мәйкөніңіз қолының ұшын қимылдатуға да ерінеді екен!

Сара: Кешіріңіз, сіз не деп тұрсыз осы?!

Баян ата: Қызыңыз Әйкен барып тұрған жалқау деп тұрмын!

Сара: Қалайша біздің Әйкөбасты жалқау дейсіз?.. Аппақ сақалыңызбен өйтіп жала жаппаңыз балаға!

Баян ата: Мен жала жауып тұрғаным жоқ, шындықты айтып тұрмын! Сіздің Әйкөбасыңыз балаларға сырғанақ жасауға мүлде көмектескен жоқ!

Сара: Ә-ә, солай ма... апырмай... Ә, бірақ, біздің Әйкөбас аулада сырғанақ жасауға міндетті емес қой!

Баян: Дұрыс айтасыз! Сіздің Әйкөбасыңыз сырғанақ жасауға міндетті болмаса, сырғанақ тебуге де міндетті емес!

Сара: Немене, сіз сонда біздің Әйкөбасқа сырғанақ тебуге тиым салмақсыз ба? Оған қандай хақыңыз бар? Міне, мына жүгірмектер де жаңа жылатып жіберіпті... сырғанақ тепкізбей. Әй, қайыршылар, әкелеріңе танытайын ба осы!

Баян ата: Балаларға бекерден бекер бақырмаңыз! Сіздің Әйкөбасыңыз оларға көмектеспек түгілі, түнде сырғанақтарын бұзып, қиратып тастапты! Ондай қаскөйліктен кейін қайтіп бірге ойнайды, ә!? Қане, Әйкенжан, анашыңа айта қойшы, қалай қиратқаныңды!?

Тайбек, Доскен, Сайраш үшеуі Әйкенді айнала жүріп: Әйкөбас – зиянкес! Мәйкөбас – жалқау! – деп әндетеді. Әйкен ұялып, үндей алмай, шешесінің артына тығылып, төмен қарайды.

Сара (оны көріп, жуасып): Әй, Әйкөбас-Мәйкөбас, рас па? Мұның қалай?! Масқара, бетім-ай! Тірідей өлтірдің ғой мені! (Әндете созып): Бай-бай-ай, бай-бай, бай-бай-ай! (Шешесі әндетіп бола бергенде, Әйкен төмен қарап, өксіп-өксіп жібереді. Шешесінің даусына ұқсатып, әндете

жылайды. Даусы бүкіл ауланы кернеп кетеді. Әуелде оның жылағанын қызық көріп, бір-біріне саусағымен көрсетіп, масайрап қалған балалар бірте-бірте оны аяй бастайды. Сара саскалақтап, ұялып, абдырап қалады).

Баян ата (Әйкенге таяп келіп, арқасынан аялай қағады): Жә, болды, балам, жылама! (Балаларды қолымен үйіре жанына шақырып): Балалар, Әйкен өз қатесін түсінді! (Әйкен жылағанын тоқтатып, ақырын-ақырын өксіп қояды). Ендігәрі ондай жамандық жасамайтын болады! Солай ма, Әйкенжан! (Қыз одан сайын бір өксіп жіберіп, басын изей береді).

Сара: Қызым, айналайын, Әйкөнім-Мәйкөнім, сен үлкендердің айтқанын тында! Ендігәрі мұндай ұят істерден аулақ бол! (Әйкен басын изей береді).

Баян ата: Осымен сөз бітті, бәрі кешу болсын! Солай ма, балақайлар!?

Балалар (қосыла шу ете түседі): Иә! Солай!

Баян ата: Ендеше тату-тәтті бірге ойнаңдар! Бұл сырғанақты біз барлық балалар үшін жасадық қой, сондықтан, біздің сырғанағымыз деп, қызғаныш қылмаңдар! Солай ма!?

Балалар: Иә! Солай!

Баян ата: Ал, онда сырғанақ тебеміз! (Балалар әндетіп, сырғанақ тебеді).

Сырғанақ, сырғанақ, сырғанақ,
Асыр сап, зырлаймыз сырғанап!
Аязда тоңбаймыз, ойнаймыз,
Қызық қой қыстағы бір ғажап!
Сырғанап, шаттанып ойнайық,
Ойнайық, қызыққа тоймайық,

Алтын ноқта

Ұрыспай, керіспей, таласпай,

Татулық, достықты ойлайық!

(Борандатып, ысқырып Қанат келеді. Қаһарлы. Зәкен қасында).

Қанат (екпіндеп келген бойда үш балаға тарпа бас салады): Ой, иттің ғана балалары! Сендер ме біздің Зәкенді жабылып ұрып жүрген?!

(Балалар сақтанып, тұра қашады. Қаһарланған Қанат оларды сырғанақты айналдыра қуады. Сайраш бірден Баян атаның жанына келіп паналайды).

Әйкен: Ой, мама, менің айран ішкім келеді!

Сара: Жүре ғой, іше ғой, әйрәніңді! (Қызын жетелеп, зытады).

(Қанат Доскенді ұстай алмай, ауа қармап, далбандап жүргенде, Тайбек аяғынан шалып қалады. Қанат бір-екі домалап кетеді. Орнынан айкайлай тұрып, Тайбекті тұра қуады. Ол айнала қашып, енді ұстай бергенде, бұлт етіп бір бүйірінен шығып кетіп, ит әлек қылады. Зәкен алыстан айбат шегіп, қолдарын сермеп, балаларды тепкен болып, аяғын ауаға көтеріп-көтеріп қояды. Балалар әбден құтырынған Қанаттан қашып келіп, бағанадан бері сабырмен бақылап, аңысын аңдап тұрған Баян атаның сыртына тығылады. Қолын көтеріп келе жатқан Қанаттың алдынан Баян ата таяғын көтеріп, тосып алады. Қанат атамен ұстаса кете жаздап барып, кезеулі таяғына кеудесімен тіреліп, амалсыз алқына тоқтайды).

Қанат (ашуын зорға тежеп, қатқыл үнмен Баян атаға): Көрші, сіз қойыңыз мұндайыңызды!

Баян ата: Иә, қандайымызды?!

Қанат: Балаларға ара түскеніңізді!

Баян ата: Ара түспегенде, саған ұрғызып қойып, қарап тұрайын ба?

Қанат: Онда менің жұмысым жоқ! Жолымнан былай тұрыңыз!

Баян ата: Өй-дөйт дегенің! Бәлкім, мә, көрші, міне жолың, балаларды сабай ғой деп, иіліп тұруымыз керек шығар, ә?!

Қанат: Жолыма көлденең тұратын болсаңыз, тапап кетемін! Мінезім солай!

Баян ата: Ондай мінезінді езіп басыңа жақ! Сенде мінез болғанда, жұртта мінез жоқ па екен?! Саған таптатып қояды деп тұрмысың!? Әркімге ұрынғандардың жынын қағып алу – ата кәсібім! Менің де мінезім солай!

Қанат: Әй, шал, сен сыйлағанды біл де, жақсылықпен былай тұр! Әйтпесе...

Баян ата: Не, әйтпесе?! Өй, көргенсіз неме... осыдан тырп етіп көрші кәне!

(Таяғын сермеп-сермеп, айбарланып, Қанатты ықтырып тастайды. Осы кезде Зәкен бетпақтанған күйде сырғанаққа шыға бастайды. Оны көріп күйіп кеткен балалар жүгіріп барып Зәкенді қоршап алады. Баян ата мен Қанат та соларға қарай жақындайды).

Тайбек: Түс, қане!

Зәкен: Түспеймін, ал, неғыласың?!

Доскен: Кет, былай! (Тайбек екеуі қарсыласып, тыртысқанына карамай, Зәкенді сырғанақтан аулағыраққа итермелеп тастайды).

Тайбек: Осының бәрі сенің кесірің!

Доскен: Барлық пәлені бастаған сенсің!

Зәкен: Мен не істедім сонша сендерге!?

Сайраш: Рұқсатсыз тебуге болмайды сырғанақты!

Қанат: Әй, есалаңдар, өшіріңдер үндерінді! Менің балам ешкімнен сұрамайды!

Тайбек: Нені сұрамайды?

Алтын ноқта

Қанат: Сырғанақты кашан, қалай тебуді сұрамайды біздің Зәкен! Қай кезде тепкісі келеді, сол кезде тебеді! Маған тартқан, мінезі солай!

Доскен: Ол қатпаған сырғанақты теуіп, ойып-ойып тастады ғой!

Сайраш: Ол аздай былай, былай, міне, былай тепкілеп, быт-шытын шығарды! Біз оны қанша әуре болып, қайтадан жасадық! Өй, ұятсыз!

Тайбек: Сондықтан сіздің Зәкеннің біздің сырғанақты тебуге хақысы жоқ!

Доскен: Тепкізбейміз!

Сайраш: Онымен бірге ойнамақ түгілі, көргіміз келмейді!

Қанат: Көргілерің келмесе, көшіп кетіндер! Біздің де сендерді көргіміз кеп тұрғаны шамалы!

Сайраш: Ол неге қиратады біздің сырғанағымызды?!

Қанат: Енді... қиратқысы келсе, қиратады! Ешкімнен сұрамайды менің балам! Мінезі солай! Немене, әр басқан қадамына сендерден рұқсат сұрап тұруы керек пе?!

Баян ата: Онда біз оны бұл сырғанақтың маңынан да жүргізбейміз! Біздің де мінезіміз солай!

Қанат: Ақсақал, сіз неге аппақ шашыңызбен балаларды алалайсыз, ә?

Баян ата: Қалайша?!

Қанат: Солайша! Балаларды жақсы, жаман, жалқау, зиянкес деп бөліп, араздастырып жүрген сіз ғой!

Баян ата: Әй, сен не деп тұрсың? Денің сау ма өзі? Мен бар болғаны – балаларды еңбекке үйреттім ғой!

Қанат: Үйретсеңіз, бәріне үйретіңіз! Ал сіз балаларды ынтымақ, татулыққа шақырудың орнына, «сен жалқаусың» деп шетке итересіз! Саған сырғанақ тебуге болмайды, алай теп, былай теп ... олай ойнама,

былай ойнама деп мән үйретесіз! Сен теп, сен теппе деп неге тиым саласыз, ә? Немене, сіз бұл сырғанақты сатып алып па едіңіз! Әлде сырғанақты да... жұтып қойдыңыз ба... жекешелендіріп?! Бір-екі шелек су құйдым екен деп, қожайын бола қалдыңыз ба? Бала қашан, қалай ойнағысы келсе, солай ойнайды... Сізден сұрамайды... Бала түгілі, үлкендерді де түзей алмайсыз... Қазір ешкім де сөз тыңдамайды, тыңдаса да ұқпайды, үлкеннің тілін алмайды! Сондықтан, басты ауыртпай, жайыңызға жүріңіз!

Баян ата: А-а, солай тарттың ба?! Ендеше, мен былай тартамын! Біріншіден, бұл сырғанақты біз өз қолымызбен жасадық! Барлық балалар тепсін, ойнасын, қуансын деп жасадық! Ал, сен, Зәкен шырағым... бері келші өзің... (Зәкенді қолынан тартып, әлсіз қарсылығына қарамай ортаға шығарып алады). Көпшіліктің ақ тер, көк тер боп жұмыла жұмыс істеп жатқанын көріп тұрып, көмектескен де жоқсың!

Зәкен: Мен біреуге көмектесуге міндетті емеспін!

Қанат: Ол сендердің жалдамалы қызметшілерің емес қой!

Баян ата: Мейлің, шырағым! Құдай сенің көмегіңе қаратпасын! Біз үшін емес, өзің үшін көппен бірге еңбек етуің керек еді! Жарайды, көмектеспесең де тебе бер сырғанақты! Бірақ, біз саған айттық қой, сырғанақ қатқанша теппе, бұзылып қалады деп! Ал, сен тіл алмадың!

Зәкен: Тепкім келді, тептім!

Баян ата: Ол аздай, тепкілеп, қиратып кетіпсің! Әй, бұл сырғанақ сендер үшін ғой! Неге зиян жасайсың, ә?! Ұят емес пе?! Не нәрсені де қирату оңай! Ол ұят, обал! Оны жөндеу қиын! Ал жаңадан бір нәрсе жасау тіпті қиын! Бірақ, ол – еңбек, үлкен абырой! Ол – сауапты іс! Ұқтың ба, Зәкен шырағым?!

Зәкен: Жіберші қолымды! (Ызаланып, жүгіре басып кетіп қалады).

Қанат: Ақсақал, мұндай ақылсымағыңызды кемпіріңізге айтарсыз! Ал бізге алжығанбай-мылжығанбай қажет емес! Өз ақылымыз өзімізге

Алтын ноқта

жетеді! Не істеу керек екенін де сізден сұрамаймыз! (Кете береді).
Көрерміз әлі, кімнің сырғанақ теуіп, кімнің шырғанақ тергенін!

(Баян ата мен балалар бір сәт үнсіз ойланып қалады).

Баян ата: Астапыралла! Бұл не деген сазбет сабаздар, әй, ә?!

Тайбек: Бұларды сырғанақтың маңынан да жүргізбеу керек!

Сайраш: Өздері жасап алсын керек болса!

Доскен: Дегенмен, сақ болу керек! Тағы да бұзып тастамасын!

Тайбек: Бұзып көрсін! Мен атамның таяғымен басын жарамын! Ата, маған таяғыңды бересің ғой, иә!?

Баян ата: Жә, жә, сабыр, сабыр, балақайлар! Біреудің басын жаруға болмайды ешқашанда! Ақылды болындар! Егер де Зәкен орталарыңа қайтып келсе, татуласып, жарасып ойнандар! Жарай ма! (Балалар «Иә!» деп шу ете түседі). Ал, онда, жүріңдер, біздің үйге барайық! Әженнің қою күрең шайының иісі мұрнымды жарып барады! Сандықтың түбіне тығып қойған тәтті-пәттілері де шығып қалар сендерге! (Барлығы кетеді).

Үшінші көрініс

Түн. Ай сәулесі айналаға төгіліп тұр. Аппақ сырғанақ жалтырап, ерекше әдемі көрінеді. Сырғанаққа бұлдырандап біреу келеді. Әйкен! Өндетіп, рахаттанып сырғанақ тебе бастайды.

Әйкен:

Ай мен Әйкен!

Әйкен мен Ай!

Әйкен-ай, Әйкен-ай,

Әйбәт қандай, әдемі-ай! (Сықылықтап күледі).

Әйкөбас-Мәйкөбас,

Етігің сенің қайқыбас,

Табан бүрі төрт елі,

Тайғанақта тайқымас! (Тайып кетіп, сырғанап, төменге құлап түседі. Мәз болып, сақылдап күледі).

Аймен ойнап Әйкөн-ай,

Тайып кетіп байқамай,

Құлап түсті қарға аунап,

Әй, Әйкөн-ай, Мәйкөн-ай!

(Ол әндетіп отырғанда, бір қорқынышты қаракөлеңке ту сыртынан ақырын төніп келіп, теңселіп тұрады. Әйкен әнін аяқтай бергенде, желкесінен бас салады).

Зәкен: Ар-рр! (Әйкен шошып кетіп, «ойбайлап» шоршып түседі).

Зәкен (қорқытпақ болып, қырылдап): Ә-ә, ұсталдың ба, әп, бәлем! Айпон-Майпон, Айкубас-Майкубас!

Әйкен: Түү-у, Зәкен, сен екенсің ғой!

Зәкен: Мен қазір сенің сазайынды тартқызамын!

Әйкен: Иә, не үшін тартқызасы-ы-ың менің-ң сазайымды-ы-ыы?!

Зәкен:

Сен мені сатып кеттің! (Айнала жүріп, мазақтап):

Айран ішкен, май жалап,

Әйкөн әйбәт, айғабақ,

Досын сатып кететін,

Табаны бірақ тайғанақ!

Алтын ноқта

Мысықтай тиген майлы етке,

Қарайсың маған қай бетпен,

Саттың қанша тиынға,

Зәкенді Доскен, Тайбекке!?

Әйкен (ыза болып, жыламсырап): Мазақтама бұлай! Мамама айтам!
Мен ешкімді сатқам жоқ!

Зәкен: Сатқан жоқсың ба!?

Әйкен: Сатқам жоқ!

Зәкен: Шынымен сатқан жоқсың ба?!?

Әйкен (секіре билеп): Сатқам жоқ, сатқам жоқ, сатқам жоқ!

Зәкен: Сатпасаң, жарайсың! Онда бері кел! Жақсылап тыңдап ал мені! Бұлардың сырғанағы жаман! Қарды үйе салған! Суды құя салған! Қайтесің оны! Біз үлкен мұз айдынына барып сырғанаймыз! Ал бұлардың сырғанағы құрып кетсін! Мен құртамын оны қазір! Ха-ха-ха! (Қойнына тығып келген бір буда петарданы алып шығып, Әйкенге көрсетеді). Міне!

Әйкен: Бұл не?

Зәкен: Жарылғыш зат!

Әйкен: О-о, алақай! Салют атамыз ба қазір!?

Зәкен: Т-с-сс! Ақырын! Жұрт естіп қоймасын! Папам маған кө-өп петарда әперді. Фейерверк атамыз деді. Ал мен біразын ұрлап алып шықтым! Бұл – бомбы! Ерегіскенде, мыналардың жаман сырғанақтарын жарып жіберемін!

Әйкен: Жарғаны қалай?

Зәкен: Кәдімгідей... бұрқ еткізіп жарамын да жіберемін!

Әйкен: Қой, ойбай...

Зәкен: Қоймаймын! Қорықсаң, бар кете бер!

Әйкен: Жоқ, қорықпаймын! Бірақ, үйге барып, айран ішкім келіп кетті!

Зәкен: Айранды көресің қазір! Осыдан кетіп көр, арқаңа бомбы салып жіберемін! (Әйкеннің жағасын көтеріп, өтірік қорқытып қояды). Бұрқ еткізсем, ішек-қарның айраныңмен бірге бырқырап кетеді!

Әйкен (Зәресі кетіп, азар да безер болады): Жоқ, ойбай, ойнап айтамын! Ешқайда кетпеймін! Тұрамын қасыңда!

Зәкен: Онда мә, мынаны ұстай тұр!

(Буданы Әйкенге ұстата салады. Ол қорыққанынан дір-дір етіп, қол-аяғы селкілдеп, дымы шықпай, әрең тұрады. Зәкен кинодағы сияқты, диверсанттар құсап, дайындап келген шолақ күрегімен сырғанақтың бір бүйірін оя бастайды. Мұз болып қатып қалған қалың қарды әрең-әрең ояды).

Зәкен: Қарай көр тастай қаттысын! Баян ата шынымен қатырып-ақ жасаған екен! Бірақ, қалай қатырсаң да, бомбыға ештеңе де шыдай алмайды!

(Ойып, үңгіп көреді. Тігінен қоюға петардалары сыймайды. Көлденең қоя салады. От береді. Екеуі сәл шегініп, тамашалап қарап тұрады. Быжылдап жанған петарда бір кезде гүрс етіп атылады. Бірақ, көкке қарай емес, көлденең атылады. От жарқ етіп, түтін басады. Екеуі ойбайлап, екі жаққа ұшып түседі. Сырғанақ қозғалмай, сол қалпында қала береді. Қатты жарылыс пен бұлардың ойбайына Баян ата мен Сара екі жақтан жанұшырып, қиқулап: «Не боп қалды?», «Не болды, ойбай!?» – десіп, жүгіріп келеді. Зәкен бір жақта домалап жатыр. Әйкен секіріп, өкіріп жүр. Күкірттің, түтіннің, күйген құйқаның иісі шығады).

Әйкен: Құйқам күйіп қалды! Құйқам күйіп қалды!

Сара: Ойбуй, Айкубасым-Майкубасым, құйқабасың үйтіліп қалды ма, қайтейін енді!? (Құшақтап, құйқасын қарап): Құдай сақтаған!

Алтын ноқта

Құйқасын тесіп, сүйегінен өтіп, миын ойып кетпеген қайта! (Әйкен одан сайын өксиді). Әй, бұларды ма, бұларды... Сотқа беру керек шетінен!

Баян ата: Кімді бермексің сотқа?!

Сара (сасқалақтап): Сізді... Жоқ, ойбай, не деп кеттім мен өзі? Осындай жарылғыштарды шығарғандар мен сатқандарды жауапқа тартса деймін!?

Баян ата: Алған да өздерің, жарған да өздерің ... Айтшы қане, кім кінәлі?!

Сара: Е-е, қайдам? Зәрем кетті әйтеуір! Әйкөнжан, айран ішкің келмей ме?!

Әйкен: Жоқ!

(Осы кезде жанұшырып Қанат жетеді. Ол Зәкенге жүгіріп барып, басын көтереді. Тайбек, Доскен, Сайраш та келеді жүгіріп. Барлығы Зәкеннің жанына келеді. Зәкен басын көтеріп, әкесінің сүйемелдеуімен орнынан сүйретіліп әрең тұрады. Оның бет-аузы күйіп қалыпты).

Баян ата: Құдай сақтаған екен, әйтеуір! Көзі де, өзі де аман!

Қанат: Зәкен, Зәкен, Зәкенжан, балам! Кім сені бетінді бұлай күйдірген!? Айтшы маған! Көрсетейін мен оларға! Әкесіне танытайын!

Зәкен: Ой, папа, бақыра бермеші бетімен! Ешкім де емес, мен өзім!

Қанат: Не дейді, әй, мынау... не деп тұр!

Тайбек: Өзім деп тұр ғой!

Сайраш: Иә, иә, өзімді атқан өзім дейді...

Доскен: Басқа ешкім де емес дейді!

Қанат: Тәйт! Не деп тұрсындар? Менің балам қалайша өзін-өзі атып, бет-аузын күйдіріп тастайды!? (Зәкенге): Біреулер қастық қылған шығар, сен жасырып тұрған шығарсың, Зәкен, ә?! Қорықпай айтшы

қане, кім сені мұндай халге жеткізген?! Мен оның терісін ірмей сыпырып алып, тірідей үйтіп тастайын қазір! (Жағалай балаларды нұсқайды). Тайрандаған Тайбек пе!? Сайрандаған Сайраш па!? Бәлкім, далбаңдаған Доскен шығар!?

Зәкен: Сен, папа!

Қанат: Мен?! Қалайша мен?! Мен тіпті бұл жерде болған жоқпын ғой!

Зәкен: Сен болмасаң да сенің сатып әперген жарылғыштарың болды!

Қанат: А-а, солай ма? Мен оны саған өзін өзі жарып жіберсін, жағып жіберсін деп әпергем жоқ! Аспанға от шашып, тамашаласын деп әпердім ғой!

Баян ата: Жә, көрші, байбайлама бетімен! Бәрі де түсінікті! Осы бір түкке пайдасы жоқ, айналаны күйдіріп, ауаны бүлдіріп, улайтын сасық дәріні қып-қызыл ақшаға сатып алып, құр босқа аспанға атқылағанда қай ұшпаққа шығып, қай биікке жетем деп жүрсіндер!? Ойланатын уақыттарың болды ғой! (Зәкенге) Әй, балам, бұдан былай есінде болсын, ешқашан біреуге жамандық жасама, айналып келіп өзінді табады! Ұят емес пе осыларың!?

(Зәкен үндей алмай төмен қарайды. Қанаттың да басы салбырап кетеді. Балалар теріс айналып, аулақтау барып тұрады. Сара мен Әйкен екі топтың арасында не істерін білмей абдырап қалады).

Баян ата: Жә, балақайлар, алақайлар! Балапандар, балпанақтар! Кекшіл, кінәмшіл болсаңдар, ел болмайсыңдар! Кешірімшіл, кең болсаңдар, кем болмайсыңдар! Келіндер, қане, егестің бәрін тастайық! Тату-тәтті көрші-қолаң, бір бауырдай болайық! Келіндер қане, сырғанайық, ойнайық!

(Баян ата ортаға шақырып, бәрін татуластырады. Балалар асыр салып, әндетіп, тату-тәтті сырғанак тебеді).

Алтын ноқта

Сырғанақ, сырғанақ, сырғанақ,
Асыр сап, зырлаймыз сырғанап!
Аязда тоңбаймыз, ойнаймыз,
Қызық қой қыстағы бір ғажап!
Сырғанап, шаттанып ойнайық,
Ойнайық, қызыққа тоймайық,
Ұрыспай, керіспей, таласпай,
Татулық, достықты ойлайық!

Соңы.

10.12.2014 ж. – 6.04.2015 ж.